UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

25 päivänä lokakuuta 2011 *

Asiassa T-348/08,

Aragonesas Industrias y Energía, SAU, kotipaikka Barcelona (Espanja), edustajinaan S. Forrester, QC, ja K. Struckmann sekä asianajajat P. Lindfelt ja J. Garcia-Nieto Esteva,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään A. Biolan, J. Bourke ja R. Sauer,

vastaajana,

jossa vaaditaan ensisijaisesti [EY] 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.695 – Natriumkloraatti) 11.6.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 2626 lopullinen kumoamista siltä osin kuin se koskee Aragonesas Industras y Energíaa ja toissijaisesti

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

tälle yhtiölle kyseisellä päätöksellä määrättyjen sakkojen kumoamista tai huomattavaa alentamista,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja I. Pelikánová sekä tuomarit K. Jürimäe (esittelevä tuomari) ja S. Soldevila Fragoso,

kirjaaja: hallintovirkamies C. Kristensen,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 10.9.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian tausta

1 Kantaja, Aragonesas Industrias y Energía SAU (jäljempänä Aragonesas), on Espanjan oikeuden mukaan perustettu yhtiö. Aragonesas perustettiin vuonna 1992 osaksi Uralita-konsernin kemiallisten tuotteiden divisioonaa, joka hoiti

natriumkloraattitoimintoja ja joka oli Uralita SA -nimisen yhtiön (jäljempänä Uralita) hallinnassa. Uralita omisti kantajan osakkeet 100-prosenttisesti vuoteen 1994 saakka. Uralita perusti joulukuussa 1994 Energia e Industrias Aragonesas EIA SA (jäljempänä EIA) -nimisen holdingyhtiön, johon se siirsi kaikki kemiantoimintonsa. Kantajasta tuli tällöin EIA:n kokonaan omistama tytäryhtiö. Alun perin Uralitan hallussa oli 98,84 prosenttia EIA:n osakkeista, mutta 1.1.1995–31.12.2000 välisenä aikana Uralitan omistusosuus EIA:n osakepääomasta oli 49,44–50,71 prosenttia.

2 Natriumkloraatti on voimakas hapetin, jota valmistetaan natriumkloridin vesiliuoksesta elektrolyysin avulla kloraattikennossa. Natriumkloraattia voidaan valmistaa joko kiteisessä muodossa tai liuoksena. Sitä käytetään eniten klooridioksidin valmistuksessa; klooridioksidia puolestaan käytetään sellun valkaisuun paperi- ja selluteollisuudessa. Muita, huomattavasti vähäisempiä käyttötarkoituksia ovat juomaveden puhdistus, tekstiilien valkaisu, rikkakasvien torjunta-aineet ja uraanin jalostus ([EY] 81 artiklan ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.695 – natriumkloraatti) 11.6.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 2626 lopullinen toinen perustelukappale; jäljempänä riidanalainen päätös).

3 Ruotsiin sijoittautuneen EKA Chemicals AB:n (jäljempänä EKA) edustajat jättivät 28.3.2003 sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä yhteistyötiedonanto) perusteella kartellia natriumkloraattimarkkinoilla koskevan hakemuksen sakoista vapauttamiseksi tai toissijaisesti sakkojen alentamiseksi. EKA esitti 31.3.2003 hakemuksensa tueksi asiakirjatodisteita ja edustajiensa suulliset lausunnot (jäljempänä EKA:n vuoden 2003 lausunnot).

4 Euroopan yhteisöjen komissio myönsi 30.9.2003 tekemällään päätöksellä EKA:lle ehdollisen vapautuksen sakoista yhteistyötiedonannon 15 kohdan mukaisesti.

5 Komissio lähetti 10.9.2004 Suomeen sijoittautuneelle Finnish Chemicals Oy -nimiselle yhtiölle (jäljempänä FC), Ranskaan sijoittautuneelle Arkema France SA -nimiselle yhtiölle, josta käytettiin riidanalaisessa päätöksessä toiminimeä Atochem, (jäljempänä Arkema France) ja kantajalle tietopyynnöt [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1)18 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

6 Komissio kuuli Arkema Francen työntekijää L:ää [jäljempänä L (Arkema France)] 24.9.2004 (jäljempänä Arkema Francen lausunnot).

7 Arkema France esitti komission tietopyyntöön 18.10.2004 antamassaan vastauksessa yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksen sakoista vapauttamiseksi tai sakkojen määrän alentamiseksi.

8 FC jätti 29.10.2004 komission tiloissa pidetyssä kokouksessa komissiolle yhteistyötiedonantoon perustuvan hakemuksen sakkojen alentamiseksi ja esitti komissiolle suullisesti tietoja natriumkloraattimarkkinoiden tutkintaa varten. FC vahvisti 2.11.2004 postitse hakemuksensa sakkojen alentamiseksi ja toimitti samanaikaisesti asiakirjatodisteita, jotka koskivat sen osallistumista komission väittämään rikkomiseen.

9 Komissio ja EKA:n edustajat tapasivat 4.11.2004. EKA toimitti komissiolle 11.11.2004 lisätietoja natriumkloraattimarkkinoiden viimeaikaisesta kehityksestä.

10 Kantaja vastasi 3. ja 9.12.2004 komission 10.9.2004 esittämiin tietopyyntöihin.

11 EKA esitti 6.7.2006 komissiolle uusia tietoja suullisesti, minkä perusteella EKA:n työntekijöitä haastateltiin 19. ja 20.7.2006. EKA esitti 29.8.2006 uusia suullisia tietoja komission tiloissa pidetyssä kokouksessa (jäljempänä EKA:n vuoden 2006 lausunnot).

12 Komissio esitti 13.11.2006–11.4.2008 asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 2 kohdan mukaisia tietopyyntöjä useille yhtiöille, muun muassa kantajalle 13.11.2006, 8.2.2007 ja 12.3.2007 sekä 11.4.2008.

13 Komissio antoi 27.7.2007 väitetiedoksiannon, joka oli osoitettu muun muassa EKA:lle, FC:lle, Arkema Francelle, kantajalle ja Uralitalle.

14 Kantaja esitti asetetussa määräajassa komissiolle huomautuksensa väitetiedoksiannosta. Kantaja pääsi tutustumaan komission asiakirja-aineistoon yhtäältä komission lähettämän, julkisia asiakirjoja sisältäneen DVD:n avulla ja toisaalta yhteistyötiedonannon soveltamiseksi esitettyjen suullisten lausuntojen ja hakemusten litterointien avulla, jotka komissio oli saanut tutkintamenettelyn aikana.

15 Kantajaa lukuun ottamatta monet asianosaiset yhtiöt, myös Uralita, käyttivät 20.11.2007 oikeuttaan komission järjestämään suulliseen kuulemiseen.

16 Komissio teki 11.6.2008 riidanalaisen päätöksen, joka annettiin kantajalle tiedoksi 16.6.2008.

17 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksensä 69 perustelukappaleessa pääasiallisesti, että EKA, FC, Arkema France ja kantaja osallistuivat kokouksiin ja pitivät toisiinsa yhteyttä tavoitteenaan jakaa markkinat ja tässä yhteydessä jakaa natriumkloraatin myyntimäärät ja vahvistaa sen hinnat Euroopan talousalueen (jäljempänä ETA) markkinoilla. Komissio laati tässä yhteydessä luettelon kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä 72 yhteydenpidosta, jotka perustuivat kokouksiin tai puhelinkeskusteluihin (jäljempänä 72 kilpailusääntöjen vastaista yhteydenpitoa). Luettelo on riidanalaisen päätöksen liitteenä I. Riidanalaisen päätöksen liitteenä II on lisäksi luettelo henkilöistä, joiden lausuntoja päätöksessä on lainattu. Nimettyjä henkilöitä ovat EKA:n työntekijät S ja W [jäljempänä S (EKA) ja W (EKA)], FC:n työntekijät A ja S [jäljempänä S (FC)], työntekijä L (Arkema France) ja kantajan työntekijä A [jäljempänä A (Aragonesas)]. Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappaleessa, että kyseiset kilpailunvastaiset järjestelyt aloitettiin EKA:n ja FC:n osalta 21.9.1994, Arkema Francen osalta 17.5.1995 ja kantajan osalta 16.12.1996. Nämä järjestelyt jatkuivat komission mukaan 9.2.2000 saakka ainakin EKA:n, FC:n, Arkema Francen ja kantajan osalta.

18 Komissio täsmensi riidanalaisen päätöksen 70 ja 71 perustelukappaleessa, että kartellissa tehtyjen päätösten noudattaminen varmistettiin pääasiassa kahdenvälisissä kokouksissa ja puhelinkeskusteluissa, joiden aikana osapuolet vaihtoivat arkaluonteisia kaupallisia tietoja asiakasneuvotteluista ja erityisesti myyntimääristä ja hinnoittelukäytännöistä. Komissio totesi lisäksi, että Arkema France, EKA, Finnish Chemicals ja

Aragonesas loivat natriumkloraattimarkkinoiden vakiinnuttamisstrategian lopullisena tavoitteenaan jakaa natriumkloraatin myyntimäärät keskenään, koordinoida asiakkaiden suuntaan harjoitettavaa hinnoittelupolitiikkaa ja siten maksimoida voittonsa.

19 Komissio kuvaili lisäksi riidanalaisen päätöksen 73–78 perustelukappaleessa pääpiirteittäin kartellin perusperiaatteita ja toimintaa. Komissio mainitsee niissä natriumkloraatin päätuottajien välisen yhteydenpidon, jonka pääasiallisena tarkoituksena oli käydä keskinäisiä neuvotteluja kyseisten markkinoiden myyntimäärien maantieteellisestä jakamisesta ja asiakkaiden kanssa tehtäviä sopimuksia koskevien tavoitehintojen vahvistamisesta. Komission mukaan arkaluonteisten kaupallisten tietojen vaihto oli tärkeä osa kartellitoimintaa, koska kartelliin osallistuneet saattoivat sen ansiosta ennustaa kilpailijoidensa markkinakäyttäytymistä. Komissio väittää, että kartellin toiminta perustui natriumkloraatin valmistajien väliseen tiiviiseen yhteydenpitoon kahden- tai monenvälisissä kokouksissa sekä puhelinkeskusteluissa muttei noudattanut ennalta määrättyä kaavaa. Komissio täsmentää kuitenkin, että ylimmän johdon tasolla keskusteluja käytiin monenvälisissä kokouksissa, usein Euroopan kemianteollisuuden järjestön (jäljempänä CEFIC) natriumkloraattia koskevan työryhmän ohessa. Komissio toteaa neuvottelujen ajankohdista, että kilpailijoiden välinen yhteydenpito tiivistyi usein loppuvuonna (lokakuun ja joulukuun välisenä aikana), sillä tällä ajanjaksolla käytiin vuotuiset sopimusneuvottelut natriumkloraatin valmistajien ja niiden asiakkaiden välisistä seuraavan vuoden sopimuksista. Komissio huomauttaa kuitenkin, että tutkinnan kohteena olevalla ajanjaksolla näitä neuvotteluja käytiin usein vuodenvaihteen jälkeen, erityisesti tammi-helmikuussa.

20 Kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä kantajan toiminnasta käy riidanalaisen päätöksen 350 ja 356 perustelukappaleesta ilmi, että komissio perusti arvionsa kantajan osallistumisesta lainvastaisiin sopimuksiin yhtäältä hakemuksiin sakoista

vapauttamiseksi tai niiden alentamiseksi ja toisaalta rikkomisen aikaisiin asiakirjoihin, jotka komission mukaan vahvistavat kantajan keskustelleen muiden kartelliin osallistuneiden yritysten kanssa, sekä kantajan tunnustukseen, jonka mukaan tämä oli osallistunut lainvastaiseen kokoukseen CEFIC:n 28.1.1998 Brysselissä pidetyn kokouksen yhteydessä (jäljempänä 28.1.1998 pidetty lainvastainen kokous).

21 Komissio toteaa erityisesti riidanalaisen päätöksen 349 ja 350 perustelukappaleessa rikkomisen aikaisista todisteista seuraavaa:

”349 [S:n (FC)] muistiinpanoissa on kolme viittausta kantajan kanssa käytyyn puhelinkeskusteluun. [S (FC)] vahvisti ensinnäkin 16.12.1996 [S:n (EKA)] kanssa käydyssä keskustelussa noudattavansa Espanjan ja Portugalin osalta sovittuja hintoja ja viittasi tässä yhteydessä [kantajan] kanssa käytyihin keskusteluihin: ’[LUOTTAMUKSELLINEN] [1]’ (korostus lisätty, katso 130 perustelukappale). Merkintä ’[luottamuksellinen]’ osoittaa, että [S (FC)] oli keskustellut aikaisemmin henkilökohtaisesti [kantajan] kanssa hinnoista kartellin osapuolten välisten sopimusten yhteydessä. [S:n (FC)] muistiinpanoissa mainitaan lisäksi [S:n (EKA)] kanssa käyty puhelinkeskustelu: ’[luottamuksellinen]’ (korostus lisätty, katso 219 perustelukappale). Tämä merkintä todistaa, että Arkema France on keskustellut hinnoista suoraan [kantajan] kanssa, mikä on jälleen osoituksena hinnoittelupolitiikan yleisestä koordinoinnista. [S:n (FC)] muistiinpanoissa täsmennetään lisäksi 9.12.1999 käydystä puhelinkeskustelusta seuraavaa: ’[luottamuksellinen]’ (korostus lisätty, katso 258 perustelukappale). Merkinnästä käy ilmi, että [S (FC)] oli kirjoittanut muistiin [L:n (Arkema France)] puhelinkeskustelussa kertomat asiat tai se oli kertonut tälle [kantajan] kanssa käymästään keskustelusta. [Sillä, että kantaja] on keskustellut yhden osapuolen kanssa muttei toisen, ei ole merkitystä, koska kyseinen keskustelu oli muistiinpanojen sisällön perusteella lainvastainen.

1– Luottamukselliset tiedot poistettu.

350 Nämä viittaukset näyttävät selvästi toteen puhelimitse hoidetun suoran yhteydenpidon [kantajan] kanssa ja osoittavat selvästi, että kantaja oli suoraan mukana yleisissä hinnoittelusopimuksissa. [Kantaja] on lisäksi tunnustanut osallistuneensa [28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen], jossa kilpailijat kävivät lainvastaisia keskusteluja (katso 182 ja 184 perustelukappale). Komissio viittaa käsiteltävässä asiassa saatuihin suullisiin lausuntoihin ja tosiseikkoja koskeviin rikkomisen aikaisiin todisteisiin, joista käy selvästi ilmi kantajan syyllistyminen kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, ja toteaa näin ollen, [että kantaja] on osallistunut koko kyseiseen rikkomiseen. Tässä tilanteessa [kantajan] tehtävänä on esittää todisteet, jotka selittävät, miten sen toiminta on yhteensopivaa kilpailusääntöjen kanssa."

22 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa seuraavaa:

"Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan], komissio hyväksyy yhtiön väitteen, jonka mukaan tiedot voivat olla peräisin kolmansilta pikemminkin kuin itse asianosaiselta. Komission asiakirja-aineisto ei sisällä riittävästi todisteita, joilla voitaisiin varmuudella näyttää toteen, että kyseiset tiedot olivat peräisin suoraan kantajalta. Tämä otetaan huomioon sen rikkomisen keston osalta, josta [kantaja] asetetaan vastuuseen."

23 Komissio on esittänyt ja päätellyt rikkomisen kestosta ja erityisesti kantajan rikkomisen alkamisen ja päättymisen päivämääristä riidanalaisen päätöksen 487–489 perustelukappaleessa seuraavaa:

"487 EKA ja [FC] ovat osallistuneet kilpailunvastaisiin sopimuksiin ainakin [– –] alkaen ja [kantaja] ainakin 16.12.1996 alkaen (katso 130 perustelukappale). [– –]

488 Rikkomisen päättymisestä komission tiedossa on, että viimeinen kilpailunvastainen kokous – johon EKA, Atochem ja [kantaja] osallistuivat – pidettiin 9.2.2000. Tässä kokouksessa EKA irtaantui avoimesti kartellista kieltäytymällä osallistumasta mihinkään muihin keskusteluihin kilpailijoidensa kanssa. Eräs osallistujista ilmaisi selkeästi, ettei se halua enää olla mukana kartellissa, ja komission tietojen mukaan tämä oli viimeinen huomioon otettava natriumkloraatin valmistajien välinen yhteydenpito (katso myös 283 perustelukappale). EKA, Atochem ja [kantaja] osallistuivat suoraan 9.2.2000 pidettyyn kokoukseen, mutta komission asiakirja-aineistossa ei ole viitteitä siitä, että [FC] olisi avoimesti irtaantunut kartellista ennen tätä ajankohtaa (yksikään kartellin osapuolista ei ole maininnut tällaista irtaantumista). Komissio katsoo tämän perusteella, että kartelli päättyi 9.2.2000 kaikkien kyseisten yritysten osalta ja käsiteltävässä asiassa EKA:n, [FC:n], Atochemin ja [kantajan] osalta.

489 Tästä seuraa, että – – [riidanalaisessa] päätöksessä tarkoitetun rikkomisen kokonaiskesto on [– –] kolme vuotta ja yksi kuukausi [kantajan] ja Uralitan osalta."

24 Komissio katsoo riidanalaisen päätöksen 444 ja 455–468 perustelukappaleessa yhtäältä, että Uralitalla oli ratkaiseva vaikutusvalta kantajan strategian määrittelyyn ja koko kauppapolitiikkaan, ja toisaalta, että sen jälkeen kun EIA sulautettiin Uralitaan, kantajan ainoan osakkaan EIA:n vastuu rikkomisesta siirtyi Uralitalle. Komissio katsoo näin ollen riidanalaisen päätöksen 469 ja 487–489 perustelukappaleessa, että [kantaja] ja Uralita ovat yhteisesti vastuussa rikkomisesta, johon ensin mainittu syyllistyi 16.12.1996–9.2.2000 eli kolmen vuoden ja yhden kuukauden ajan (jäljempänä kyseinen rikkominen).

25 Komissio on käyttänyt riidanalaisen päätöksen 498 perustelukappaleen mukaan sakkojen määrän laskentaperusteena asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuja suuntaviivoja (EUVL

2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat). Käsiteltävän asian osalta riidanalaisen päätöksen 509 perustelukappaleesta käy lisäksi ilmi, että komissio otti myynnin arvon määrittämisessä huomioon kunkin yrityksen toteuttamat natriumkloraatin myynnit ETA-alueella sen sosiaalisen kanssakäynnin aikana, joka tapahtui rikkomisen kokonaisina vuosina ja joka päättyi 31.12.1999.

26 Riidanalaisen päätöksen 509–524 perustelukappaleesta käy ilmi sakon perusmäärän laskemisesta, että komissio on ensinnäkin todennut, että kyseinen rikkominen oli erityisen vakava, sillä se perustui markkinoiden jakamista ja hintojen vahvistamista koskeviin sopimuksiin (riidanalaisen päätöksen 512 perustelukappale), ja että rikkomiseen osallistuneiden yritysten yhteen laskettu markkinaosuus oli ETA-alueella 90 prosenttia vuonna 1999 (riidanalaisen päätöksen 513 perustelukappale), minkä lisäksi kyseisen rikkomisen vaikutukset kohdistuivat huomattavaan osaan ETA-aluetta (riidanalaisen päätöksen 514 perustelukappale), ja että vaikka sopimuksilla ei aina saatu tavoiteltuja tuloksia, ne yleensä pantiin täytäntöön (riidanalaisen päätöksen 515 perustelukappale). Komissio vahvisti näin ollen kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen myynnin arvon osuudeksi 19 prosenttia, ja tätä osuutta on käytetty sakon perusmäärän laskemisessa.

27 Komissio vahvisti myös rikkomisen kestoon perustuvaksi kertoimeksi 3,5 vuoden 2006 suuntaviivojen 24 kohdan mukaisesti.

28 Jotta kyseisiä yrityksiä estettäisiin osallistumasta riidanalaisen päätöksen kohteena olevan sopimuksen kaltaisiin horisontaalisiin hintasopimuksiin, komissio päätti lisäksi riidanalaisen päätöksen 523 perustelukappaleessa lisätä vuoden 2006

suuntaviivojen 25 kohdan perusteella sakon perusmäärää 19 prosenttia riidanalaisen päätöksen 512–515 perustelukappaleessa tarkasteltujen seikkojen perusteella.

29 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan g ja h alakohdassa, että kantaja ja Uralita ovat rikkoneet EY 81 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla 16.12.1996–9.2.2000 sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen, jonka tarkoituksena on ollut jakaa myyntimäärät, sopia hinnoista, vaihtaa arkaluonteisia kaupallisia tietoja hinnoista ja myyntimääristä sekä valvoa kilpailunvastaisten järjestelyjen toteuttamista ETA-alueen natriumkloraattimarkkinoilla.

30 Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan f alakohdassa kantajalle ja Uralitalle yhteisvastuullisesti 9 900 000 euron suuruisen sakon.

31 Riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa komissio määräsi päätöksen 1 artiklassa tarkoitetut yritykset yhtäältä lopettamaan todetun rikkomisen, jos sitä ei ole vielä lopetettu, ja toisaalta pidättäytymään vastedes harjoittamasta päätöksen 1 artiklassa kuvatun kaltaista toimintaa ja toteuttamasta toimenpiteitä, joilla on samanlaisia tai vastaavia tavoitteita tai vaikutuksia.

32 Riidanalaisen päätöksen 4 artiklassa luetellaan yritykset, joille päätös on osoitettu ja joihin kuuluu myös kantaja.

Menettely ja asianosaisten vaatimukset

33 Kantaja nosti nyt käsiteltävän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 26.8.2008 toimittamallaan kannekirjelmällä.

34 Unionin yleinen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti esittelevää tuomaria kuultuaan aloittaa suullisen menettelyn. Unionin yleinen tuomioistuin esitti myös asianosaisille ja komissiolle tiettyjä kysymyksiä ja pyysi komissiota toimittamaan tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset vastasivat näihin kysymyksiin ja pyyntöihin niille asetetussa määräajassa.

35 Komissio esitti 3.9.2010 päivätyssä kirjeessään huomautuksia asian T-348/08 suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta.

36 Unionin yleinen tuomioistuin antoi suullisessa käsittelyssä asianosaisille kopiot komission asiakirja-aineiston sivuista 1159 ja 1160. Asianosaiset vahvistavat kopioiden olevan täysin identtiset komission asiakirja-aineiston alkuperäisten sivujen kanssa lukuun ottamatta unionin yleisen tuomioistuimen kahden sivun luetelmakohtiin käsin lisäämiä numerointeja.

37 Suullinen käsittely päätettiin 10.9.2010.

38 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin:

– ensisijaisesti kumoaa riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin se koskee kantajaa;

– toissijaisesti muuttaa riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklaa kumotakseen kantajalle määrätyn sakon tai alentaakseen huomattavasti sen määrää;

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

39 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin:

– hylkää kanteen;

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

A *Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskeva vaatimus*

40 Kantaja esittää kanteensa tueksi kaksi perustetta. Ensimmäinen peruste koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt, kun se ei ole oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt toteen kantajan osallistumista kyseiseen rikkomiseen. Toinen peruste koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt laskiessaan kantajalle määrätyn sakon määrän.

1. *Ensimmäinen peruste, joka koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt katsoessaan kantajan osallistuneen rikkomiseen 16.12.1996 ja 9.2.2000 välisenä aikana*

41 Kantajan ensimmäisen perusteen mukaan komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät todisteet eivät näytä oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen, että kantaja on osallistunut kyseiseen rikkomiseen. Ensimmäinen peruste jakautuu kahteen osaan. Komissio ei ole näyttänyt toteen ensinnäkään sitä, että kantaja on osallistunut suoraan kyseiseen rikkomiseen 16.12.1996 ja 9.2.2000 välisenä aikana eikä toiseksi sitä, että kantaja on osallistunut yhteen jatkuvaan rikkomiseen koko ETA-alueella.

a) Asianosaisten lausumat

42 Kantajan mukaan komissio on esittänyt sitä vastaan kyseisestä rikkomisesta kolmenlaisia todisteita. Ensimmäinen osa todisteista perustuu siihen, että kantaja on tunnustanut osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen EKA:n, FC:n ja Arkema Francen kanssa. Toinen osa todisteista perustuu S:n (FC) käsin kirjoittamiin muistiinpanoihin [jäljempänä S:n (FC) muistiinpanot]. Kolmas osa todisteista perustuu EKA:n vuosien 2003 ja 2006 lausuntoihin. Kantajan mukaan millään näillä kolmenlaisilla todisteilla ei voida näyttää yksinään eikä yhdessä tarkasteltuina toteen ilman vähäisintäkään perusteltua epäilystä, että kantaja olisi osallistunut lainvastaiseen kartelliin.

43 Kantaja kiistää ensinnäkin osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Kyse oli kantajan mukaan täysin epävirallisesta tapaamisesta hotellin käytävällä. Kantaja huomauttaa kuitenkin, että, kuten S:n (FC) muistiinpanoista käy ilmi, sellaisina kuin ne on esitetty komission asiakirja-aineiston sivulla 1159, kartellin johtohenkilöt pyysivät kantajan työntekijää poistumaan pian sen jälkeen, kun ryhmä oli

kokoontunut. Kantaja väittää näin ollen, ettei sen seikan perusteella, että kantaja oli ollut osittain läsnä kokouksessa, joka on yksi komission yksilöimistä 72:sta kilpailusääntöjen vastaisesta yhteydenpidosta kartellin jäsenten välillä, voida katsoa, että kantaja osallistui muiden riidanalaisen päätöksen adressaattien välisiin hyvin monimutkaisiin ja säännöllisesti laadittuihin sopimuksiin.

44 Kantaja väittää toiseksi S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvista rikkomisen aikaisista todisteista, että ne sisältävät ainoastaan riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetut kolme epäsuoraa viittausta kantajaan. Kantajan mukaan yhtäältä riidanalaisen päätöksen kyseisestä perustelukappaleesta ja 352 perustelukappaleesta käy ilmi, että nämä S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat kolme viittausta ovat ainoat rikkomisen aikaiset todisteet kantajaa vastaan. Toisaalta riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen otsikosta käy ilmi, että komissio on itse katsonut olevan mahdotonta näyttää varmuudella toteen, että muut S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat tiedot kantajasta ovat peräisin suoraan kantajalta.

45 Kantaja toteaa lisäksi, että yhteistyötiedonannon soveltamista koskeviin hakemuksiin sisältyvät muut lausunnot, jotka komissio pyrkii asettamaan huomautuksissaan etusijalle riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa esitettyihin kolmeen viittaukseen nähden, voidaan tulkita eri tavalla kuin komissio ne tulkitsee ja ettei niiden perusteella voida päätellä kantajan osallistuneen yhteen jatkuvaan rikkomiseen. Kantajan mukaan komissio on vedonnut myös muihin todisteisiin, joita ei joko ole mainittu riidanalaisessa päätöksessä tai jotka eivät osoita kantajan syyllisyyttä, minkä vuoksi niitä ei ole otettu mukaan kyseiseen päätökseen. Kantaja huomauttaa erityisesti, että komissio väittää vastineessaan sen päätöksen perustuneen paitsi 349 perustelukappaleessa esitettyihin kolmeen viittaukseen myös muihin kantajaa koskeviin viittauksiin, jotka sisältyivät S:n (FC) muistiinpanoihin. Kantajan mukaan tätä on tulkittava siten, että kaikkia kantajaa koskevia viittauksia on pidettävä suorina syytöksinä sitä vastaan. Vaikka komissio vetoaa muiden S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvien viittausten

yhteydessä kantajaa vastaan ”[riidanalaisen] päätöksen selkeään sanamuotoon”, kantaja katsoo päinvastoin, etteivät kyseiset todisteet tue komission väitettä tai näytä toteen, että kantaja olisi osallistunut kyseiseen rikkomiseen.

46 Kantaja katsoo lisäksi, että vaikka riidanalaisen päätöksen 352 perusteluk appaleessa todetaan, että se seikka, että S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat muut tiedot voivat olla peräisin kolmansilta osapuolilta eivätkä kantajalta, ”on otettava huomioon sen rikkomisen keston osalta, josta [kantajan] on vastattava”, komissio ei ole muuttanut laskelmaansa väitetiedoksiannossa mainitusta kantajan kyseiseen rikkomiseen osallistumisen kestosta. Kantaja päättelee tästä, ettei riidanalaisessa päätöksessä mainittu kesto vastaa asianmukaisesti kantajan väitettyä osallistumista kyseiseen rikkomiseen eikä komissio ole muuttanut tai mukauttanut tätä kestoa todisteiden luonteen huomioon ottamiseksi.

47 Kantajan mukaan sitä koskeva riidanalaisen päätöksen 349 perusteluk appaleessa esitetty ensimmäinen viittaus liittyy S:n (FC) ja S:n (EKA) 16.12.1996 käymään puhelinkeskusteluun, jonka aikana ensin mainittu kertoi kantajan kanssa käymästään keskustelusta, jossa käsiteltiin Espanjan hintoja. Kantaja väittää, ettei tällä ensimmäisellä viittauksella voida näyttää toteen ilman vähäisintäkään perusteltua epäilystä, että kantaja olisi osallistunut kartelliin. Kyseinen työntekijä on kantajan mukaan nimittäin kieltänyt olleensa yhteydessä S:ään (FC) CEFIC:n virallisten yleiskokousten ulkopuolella. Lisäksi tämä viittaus koskee ainoastaan EKA:n kanssa kantajasta käytyä keskustelua. Muut todisteet eivät kantajan mukaan viittaa siihen, että kantaja olisi osallistunut hinnoittelusopimukseen neuvottelukaudella, joka edelsi vuoden 1997 ensimmäistä neljännestä koskevien natriumkloraattisopimusten allekirjoittamista. Jos kantaja olisi tuolloin osallistunut kartelliin, se mainittaisiin useammin S:n (FC) muistiinpanoissa ja muutoin kuin ainoastaan epäsuorasti.

48 Toinen viittaus kantajaan liittyy S:n (FC) ja S:n (EKA) 4.12.1998 käymään puhelinkeskusteluun, jonka aikana viimeksi mainittu kertoi Arkema Francen kanssa käymästään keskustelusta, jossa käsiteltiin Portugalin hintoja. Tässä keskustelussa Arkema France kertoi S:lle (EKA) puhutelleensa kantajan työntekijää. Kantaja katsoo, ettei tämä keskustelun pätkä osoita kantajan osallistuneen kartelliin, vaan että se saattaa päinvastoin merkitä, että kantajaa on pyydetty kieltäytymään laskemasta hintojaan. Kantaja huomauttaa lopuksi, ettei yhteistyötiedonannon soveltamista koskevassa Arkema Francen hakemuksessa [joka esitettiin L:n (Arkema France) kuulemisessa 24.9.2004] mainita kantajaa nimeltä niiden keskustelujen yhteydessä, joita käytiin vuoden 1998 puolivälin ja toukokuun 2000 välisenä aikana. Lisäksi tämä viittaus on peräisin Arkema Francen lausunnosta, ja Arkema France on FC:n suora kilpailija. Kantaja esittää tämän perusteella, että koska Arkema France oli FC:n aggressiivinen kilpailija, sen intressin mukaista saattoi olla uskotella S:n (EKA) kanssa käymissään keskusteluissa, etteivät hinnat laskisi ja että FC:n olisi noudatettava edellisvuoden hintatasoa. Kantaja väittää myös alentaneensa natriumkloraatin myyntihintoja Portugalissa vuonna 1998. Kantajan mukaan toisella siihen kohdistuvalla viittauksella ei näin ollen voida näyttää toteen, että kantaja olisi osallistunut kyseisellä ajanjaksolla käytyihin keskusteluihin, mutta tukee kantajan näkemystä sikäli kuin sen perusteella voidaan päätellä, ettei kantaja ole koordinoinut toimintaansa kartellin jäsenten kanssa.

49 Kolmas viittaus kantajaan koski S:n (FC) ja L:n (Arkema France) 9.12.1999 käymää puhelinkeskustelua, jonka aikana toinen niistä kertoi keskustelleensa kantajan kanssa. Kantaja korostaa, ettei pelkästään sen osallistuminen keskusteluun merkitse sen syyllistyneen lainvastaiseen toimintaan. Kantajan mukaan kartellin muilla jäsenillä saattoi olla pikemminkin tarve puhua kantajalle ”yrittääkseen saada tämän ruotuun”, koska sitä pidettiin yhteistyöhaluttomana yrityksenä. Kantaja huomauttaa toistamiseen, että tämä kolmas viittaus on myös ristiriidassa L:n (Arkema Francen) kuulemisen yhteydessä esitettyjen lausuntojen kanssa, sillä niissä ei enää mainita, että kantaja olisi osallistunut kartelliin vuoden 1998 puolivälin ja toukokuun 2000 välisenä aikana.

50 Kantaja muistuttaa kolmanneksi EKA:n vuosien 2003 ja 2006 lausunnoista, että komission mukaan ne selittävät ”kantajan osallistumisen espanjalaisten, ranskalaisten ja portugalilaisten asiakkaiden osalta”. FC ja Arkema France eivät ole kuitenkaan esittäneet mitään tämänkaltaisia syytteitä.

51 Kantajan mukaan ensinnäkin EKA:n vuoden 2003 lausunnoista käy ilmi, että kartellin tärkeimmät jäsenet olivat EKA, FC ja Arkema France. Kantaja osallistui sopimuksiin vähäisemmässä määrin kuin ne. Komissio viittasi lisäksi riidanalaisen päätöksen 358 perustelukappaleessa ja siihen liittyvässä alaviitteessä 391 nimenomaisesti EKA:n vuoden 2003 lausuntoihin. Kantaja esittää tässä yhteydessä näistä lausunnoista kolme katkelmaa, jotka koskevat Espanjaa, Ranskaa ja Portugalia, ja kommentoi niitä. Kantajan mukaan nämä kolme katkelmaa muodostavat EKA:n lausuman viitekohdan, jonka perusteella se väittää kantajan osallistuneen kartelliin asemansa ja niiden intressien perusteella, jotka sillä oli espanjalaisten, ranskalaisten ja portugalilaisten asiakkaiden markkinoilla.

52 Ensimmäisestä, Espanjaa koskevasta katkelmasta käy ilmi EKA:n nimenomaisesti todenneen, että ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Kantaja väittää tästä, että jos se menettäisi markkinaosuuttaan Espanjassa, se luonnollisesti yrittäisi hankkia asiakkaita lähimarkkinoilta, esimerkiksi Ranskasta tai Portugalista. Tällainen toiminta on tavallista kilpailuilla markkinoilla. Komission tulkinnan lisäksi on siten olemassa toisenlainen tulkinta, joka vastaa tavallista markkinakäyttäytymistä.

53 Toisesta, Ranskaa koskevasta katkelmasta käy ilmi EKA:n nimenomaisesti todenneen, että ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Kantaja väittää, että komissio katsoo tämän lausunnon perusteella, että Arkema France ja muut valmistajat kuin EKA ovat tehneet Ranskassa myytävistä määristä kahdenvälisiä sopimuksia. Kantaja katsoo näin ollen, että EKA:n lausunto perustuu pelkkään huhupuheeseen siltä osin kuin siinä väitetään kantajan osallistuneen järjestelyihin, joissa EKA ei ole ollut mukana. Kantajan

mukaan kyseisen lausunnon tietojen täytyy olla peräisin kolmannelta osapuolelta, kuten Arkema Francelta. Kantaja huomauttaa, ettei Arkema France mainitse yhteistyötiedonannon soveltamista koskevassa hakemuksessaan erillisiä kantajan kanssa tehtyjä järjestelyjä. Kolmannen osapuolen lausunto, jonka mukaan muut tuottajat ovat ”nähtävästi” tehneet sopimuksen, ei voi osoittaa tällaisen sopimuksen olemassaoloa. EKA:n lausunnon katkelma ei näin ollen ole riittävän selkeä, jotta sen perusteella kantajan voitaisiin katsoa osallistuneen kyseiseen rikkomiseen.

54 Kolmannesta, Portugalia koskevasta katkelmasta käy ilmi EKA:n nimenomaisesti todenneen, että ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Kantaja ei ymmärrä, miten tämä lausunto voisi toimia todisteena sitä vastaan, kun siinä mainitaan myyntimääriä koskevien sopimusten yhteydessä ainoastaan EKA, Arkema France ja FC.

55 Kantaja väittää toiseksi, että EKA:n vuoden 2006 lausunnot annettiin komission pyynnöstä. Kantaja väittää ja korostaa, että komission näkemyksiä tukevista väitteistä huolimatta vuoden 2006 lausunnoilla korjataan virheitä eli kumotaan tietyt EKA:n aikaisempiin lausuntoihin ja erityisesti vuoden 2003 lausuntoon sisältyvät väitteet. Tämän vuoksi EKA:n vuoden 2006 lausunnoissa todettiin, että kantaja osallistui yhteen ainoaan kokoukseen eikä enää viiteen. EKA ei myöskään maininnut lausunnoissaan enää, että kantaja ja Arkema France olivat jakaneet markkinaosuutensa Ranskassa erillisellä sopimuksella. Kantaja huomauttaa muilta osin, että EKA:n uusi lausunto Espanjan markkinoista vahvistaa kantajan näkemyksen, jonka mukaan komission esiin tuoma toiminta on täysin tavallista. EKA:n vuoden 2006 lausunnot eivät myöskään enää sisällä Espanjan, Portugalin ja Ranskan markkinoiden yhteydessä erityistä mainintaa kantajasta. Kantaja väittää, että vaikka EKA on ilmoittanut kantajan osallistuneen sopimuksiin, se ei ole osoittanut sitä millään tavalla. Kantaja huomauttaa, että komissio on viisaasti jättänyt pois riidanalaisesta päätöksestä EKA:n lausunnot, joissa väitetään virheellisesti kantajaa vastaan, että tämä olisi osallistunut viiteen kokoukseen.

Pelkästään kantajan nimen mainitseminen tukee kantajan näkemystä, koska se merkitsee, että EKA ja FC olivat päättäneet olla nostamatta hintoja siinä tapauksessa, että kantaja, Arkema France ja [LUOTTAMUKSELLINEN] eivät tekisi samoin.

56 Kantaja päättelee tästä, että EKA:n vuoden 2003 ja vuoden 2006 lausuntojen paikkansapitävyys ja näyttöarvo ovat niiden epäjohdonmukaisuuksien vuoksi sitäkin kyseenalaisemmat. Niillä ei siten kantajan mukaan voida perustella unionin yleisen tuomioistuimen ehdotonta näkemystä siitä, että kantaja on syyllistynyt rikkomiseen. Kyseisissä lausunnoissa ei myöskään mainita, että kantajan kanssa olisi tavattu kokouksissa ja tai käyty puhelinkeskusteluja. Niiden perustella ei siten kantajan mukaan voida asettaa sitä vastuuseen EY 81 artiklan rikkomisesta.

57 Kantaja väittää neljänneksi komission katsoneen virheellisesti, että kantajan väitetty osallistuminen kartelliin päättyi 9.2.2000. Riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet osoittavat nimittäin ainoastaan, että kantaja on osallistunut CEFIC:n 9.2.2000 pidettyyn viralliseen kokoukseen, mitä se ei kiistä. Komissio ei sitä vastoin ole näyttänyt toteen, että kantaja olisi osallistunut CEFIC:n 9.2.2000 pidetyn kokouksen yhteydessä järjestettyyn lainvastaiseen kokoukseen (jäljempänä 9.2.2000 pidetty lainvastainen kokous). Kantaja katsoo näin ollen ensiksi, että S:n (EKA) 9.2.2000 pidetyssä lainvastaisessa kokouksessa esittämä lausunto, jonka mukaan EKA oli kieltäytynyt osallistumassa uusiin keskusteluihin kilpailijoidensa kanssa, ei näytä riittävällä tavalla toteen, että kantaja olisi osallistunut kokoukseen. Kantaja väittää toiseksi, ettei Arkema France eikä FC ole viitannut tällaiseen lausuntoon eikä kantajan työntekijä ole vahvistanut kuulleensa sitä. Kantaja huomauttaa kolmanneksi, ettei 20., 21. ja 24.1.2000 käytyihin keskusteluihin, joihin komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa, voida vedota sitä vastaan ja ettei niiden voida katsoa näyttävän toteen sitä, että kantaja osallistui 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Kantaja huomauttaa

neljänneksi, että riidanalaisen päätöksen liitteestä I käy ilmi, ettei kantajan ole mainittu osallistuneen 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, ja ettei tämän maininnan puuttumista voida pitää pelkkänä kirjoitusvirheenä.

58 Kantaja väittää ensimmäisen perusteen ensimmäisessä osan lopuksi, etteivät sitä vastaan riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet ole riittävän täsmällisiä ja yhdenmukaisia, jotta niiden perusteella voitaisiin ehdottomasti todeta kantajan osallistuneen kyseiseen rikkomiseen.

59 Komission ei ensinnäkään olisi pitänyt asettaa sitä näissä olosuhteissa vastuuseen osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen, kun otetaan huomioon periaate, jonka mukaan epäselvissä tapauksissa asia on ratkaistava syytetyn eduksi, ja se, että käsiteltävässä asiassa kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen on jäänyt selvittämättä.

60 Kantaja huomauttaa toiseksi, että komission toimivaltaa todeta EY 81 artiklan rikkominen on nyttemmin vahvistettu. Komission toimivaltaa lisättiin ja lujitettiin asetuksella N:o 1/2003. Lisäksi komissiolla on uusien sakoista vapauttamista tai niiden alentamista koskevien ohjelmien ansiosta nykyisin mahdollisuus hankkia tärkeitä asiakirjatodisteita. Tietoteknisen kehityksen ansiosta komissio voi myös tehdä tarkkoja sähköisiä tutkimuksia. Kantaja huomauttaa myös, ettei komissio ole käsiteltävässä asiassa katsonut tarpeelliseksi syventää tutkimuksiaan ja tutkia tässä yhteydessä sen ja riidanalaisen päätöksen adressaatteina olleiden kahden muun yhtiön toimipaikkoja.

61 Komission vahvistettu toimivalta edellyttää, että se varmistaa esittämiensä todisteiden korkean laadun. Kantajan mukaan komissio ei ole käsiteltävässä asiassa varmistanut

todisteiden laatua, minkä vuoksi sen olisi pitänyt tapauksen epäselvyyden vuoksi ratkaista asia kantajan eduksi, kuten se teki muiden sellaisten pienten valmistajien kohdalla, jotka olivat kantajan kanssa vastaavassa tilanteessa. Komission ei näin ollen olisi pitänyt asettaa kantajaa vastuuseen osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen eikä määrätä tälle sakkoa. Kantaja esittää joka tapauksessa, että vaikka kolmen pääasiallisen valmistajan aiheesta [LUOTTAMUKSELLINEN] vaihtamat tiedot olivat vastaavia kuin kantajasta vaihdetut tiedot, komissio päätti määrätä sakon ainoastaan kantajalle. Kantaja korostaa, että komissio on näin menetellessään loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

62 Komissio kiistää kantajan esittämien väitteiden pätevyyden.

63 Komissio väittää, että riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet näyttävät toteen, että kantaja on osallistunut kyseiseen rikkomiseen. Komissio muistuttaa, että se on esittänyt kolmenlaisia todisteita, ensinnäkin kantajan syyllisyyttä tukevat kartellin jäsenten lausunnot, toiseksi S:n (FC) rikkomisen ajankohtana tekemät runsaat muistiinpanot ja kolmanneksi kantajan tunnustuksen, jonka mukaan se osallistui 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen ja jota muut tätä kokousta koskevat todisteet tukevat.

64 Komissio huomauttaa ensiksi kartellin jäsenten lausunnoista, että ne annettiin vain vähän aikaa sen jälkeen, kun kartellin toiminta oli lakannut ja että ne ovat hyvin yhtäpitävät S:n (FC) rikkomisen ajankohtana tekemien muistiinpanojen kanssa. Komissio toteaa lisäsi, että toisin kuin kantaja väittää, yhtiöillä, jotka ovat hakeneet yhteistyötiedonannon soveltamista, ei välttämättä ole tarvetta esittää vääristeltyjä todisteita lainvastaisen kartellin muista jäsenistä.

65 Toiseksi komissio kiistää S:n (FC) rikkomisen ajankohtana tekemiin muistiinpanoihin liittyvän kantajan väitteen, jonka mukaan kantaja asetettiin riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa vastuuseen ainoastaan S:n (FC) tekemien muistiinpanojen kolmen katkelman perusteella eikä muita viittauksia otettu huomioon. Komissio huomauttaa nimittäin, että kantajan huomion kohteena olevien kolmen katkelman lisäksi komissio perustelee näkemyksensä useaan otteeseen muilla S:n (FC) muistiinpanoihin sisältyvillä viittauksilla kantajaan, ja mainitsee tästä esimerkkeinä riidanalaisen päätöksen 150, 220, 229, 256, 305, 319 ja 347 perustelukappaleen. Komissio huomauttaa, että kantaja keskittyi vastausvaiheessa näitä todisteita koskevassa kritiikissään riidanalaisen päätöksen 150 perustelukappaleessa mainittuihin S:n (FC) muistiinpanojen katkelmiin ja lainasi niitä typistettyinä ja irrallaan asiayhteydestä. Kuudesta muusta perustelukappaleesta komissio toteaa, että kantaja tunnustaa niiden tukevan välittömästi näkemystä kantajan syyllisyydestä mutta väittää, ettei kantajaa mainita riidanalaisen päätöksen vuotta 1997 koskevissa tosiseikkojen toteamuksissa. Tämä kantajan väite on komission mukaan virheellinen, ja komissio on voinut perustellusti todeta vastineessaan, että kantajan ja kartellin jäsenten välinen säännöllinen yhteydenpito puhelimitse tapahtui vuonna 1997.

66 Riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa hylättiin kantajan väitteet, joiden mukaan se ei osallistunut kartelliin, eikä tätä perustelukappaletta pidä sekoittaa muihin perustelukappaleisiin, kuten 305 ja 319 perustelukappaleeseen, joissa komissio on viimeistellyt kantajaa vastaan esittämät väitteensä. Komissio on korostanut 349 perustelukappaleessa tarkoitettua kolmea viittausta ensinnäkin siksi, että kyse on hyvin ratkaisevista ja siten keskeisistä todisteista, joilla näytetään toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen eli yhteen ainoaan Euroopan laajuiseen rikkomiseen, ja toiseksi siksi, ettei kantaja ole kiistänyt näitä toteamuksia, minkä lisäksi kyseiset rikkomisen ajankohdan tosiseikkoja koskevat todisteet tukevat erityisen vahvasti kantajan syyllisyyttä mutta eivät ole ainoita komission esittämiä todisteita.

67 Kolmanneksi komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa nimenomaisesti erotelleensa S:n (FC) muistiinpanojen eri katkelmat niiden näyttöarvon

perusteella määritelläkseen, kuinka pitkään kantaja on osallistunut kyseiseen rikkomiseen. Komissio on todennut kyseisessä 352 perustelukappaleessa, että mikäli se olisi rajoittunut muihin kuin 349 perustelukappaleessa tarkoitettuihin kantajaa koskeviin viittauksiin, sen olisi ollut vaikea näyttää vakuuttavasti toteen kilpailusääntöjen vastaista toimintaa. Tästä syystä komissio päätti olla pidentämättä niiden perusteella kantajan rikkomiseen osallistumisen kestoa. Vaikka nämä muut viittaukset kantajaan eivät osoittautuisi ratkaiseviksi, ne kuitenkin kuuluvat niihin yhteensattumiin ja seikkoihin, joihin komissio oikeutetusti perusti arvionsa kantajan osallistumisesta kartelliin.

68 Vastineessaan komissio väittää riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleesta, ettei kantaja ota huomioon riidanalaisen päätöksen 305 ja 319 perustelukappaletta, joissa mainitaan nimenomaisesti S:n (FC) muistiinpanojen muita katkelmia todisteina kantajaa vastaan. Kantaja jättää huomiotta myös riidanalaisen päätöksen 357 ja 358 perustelukappaleen, joissa todetaan komission perustavan kantajaa koskevat väitteensä S:n (FC) kaikkiin muistiinpanoihin eikä ainoastaan päätöksen 349 perustelukappaleessa mainittuihin muistiinpanojen kolmeen katkelmaan. Komission mukaan oikeuskäytännöstä käy ilmi, ettei tietojen epäsuoralla esittämistavalla tai toissijaisella merkityksellä ole vaikutusta siihen, voidaanko niitä käyttää todisteena. S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat rikkomisen aikaiset todisteet olivat yhtäpitävät niiden muiden todisteiden kanssa, jotka osoittivat kantajan syyllisyyden ja asianosaiset, myös kantaja, olivat hyväksyneet ne suurelta osin.

69 Riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleeseen ei myöskään sisälly lupausta muuttaa kantajan yhteydessä huomioon otettavaa rikkomiseen osallistumisen kestoa suhteessa väitetiedoksiannossa vahvistettuun kestoon. Toisin kuin kantaja väittää, riidanalainen päätös perustui samoihin todisteisiin kuin väitetiedoksianto.

70 Komissio toteaa neljänneksi, että riidanalainen päätös perustuu EKA:n, Arkema Francen ja FC:n toimittamiin yleisiin todisteisiin, joista kantajan osallistuminen kartelliin ja kartellin ominaispiirteet käyvät selvästi ilmi.

71 Seuraavaksi komissio mainitsee joitakin erityistodisteita, joilla kantajan ja muiden kartellin jäsenten välinen yhteydenpito näytetään toteen.

72 S:n (FC) muistiinpanoista, jotka koskevat sen S:n (EKA) kanssa 16.12.1996 käymää puhelinkeskustelua, käy nimittäin ilmi, että S (FC) oli keskustellut kantajan kanssa aikaisemmin. Komissio huomauttaa, ettei kantaja ole kiistänyt tätä todistetta väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa. Komissio kiistää lisäksi kantajan tätä todistetta vastaan nyt esittämät väitteet.

73 Kalenterivuotta 1997 koskevista todisteista komissio katsoo, että S:n (FC) rikkomisen ajankohtana, 10. ja 14.1.1997 tekemien muistiinpanojen katkelmat kuvastavat kantajan ärtyneisyyttä FC:n yrityksistä kasvattaa markkinaosuuttaan Espanjassa ja Portugalissa. S:n (FC) 14.10.1997 tekemästä muistiinpanosta, joka liittyi EKA:n ja FC:n samana päivänä Turussa (Suomessa) pidettyyn kahdenväliseen kokoukseen (jäljempänä 14.10.1997 Turussa pidetty kokous), käy lisäksi ilmi, että FC:n ja EKA:n oli vaikeaa saada kantaja ymmärtämään, että hintoja oli inflaation vuoksi korotettava 1,5 prosenttia. EKA:n lausunnossa todetaan 14.10.1997 Turussa pidetystä kokouksesta, että koska FC:n myyntimäärät Espanjassa olivat kasvaneet, vaarana oli, että espanjalaiset valmistajat ryhtyisivät vastatoimiin ja että EKA ja FC olivat sopineet, etteivät ne nosta hintojaan, jos erityisesti kantaja ei toimi samalla tavalla.

74 Komissio huomauttaa, että kantaja on tunnustanut osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. S:n (FC) muistiinpanot osoittavat, että osanottajat keskustelivat eri maiden natriumkloraattimarkkinoista, markkinaosuuksista ja hinnoista. Alun perin komissio väitti huomautuksissaan, ettei mikään asiakirja-aineistossa viittaa siihen, että kantajan osallistuminen kokoukseen olisi ollut uusi ja poikkeuksellinen tilanne. Komissio on kuitenkin myöhemmin suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta esittämissään huomautuksissa nimenomaisesti myöntänyt, että kantajan osallistuminen oli uusi tilanne. Komissio katsoo kuitenkin, ettei kantaja ole näyttänyt toteen, että se olisi osallistunut tähän kokoukseen eri näkökulmasta kuin muut kartellin jäsenet ja että se olisi julkisesti irtaantunut kartellista. Kokouksen epävirallista luonnetta koskevan kantajan väitteen kanssa on ristiriidassa yhtäältä se, että kokousta suunniteltiin useita viikkoja etukäteen, ja toisaalta S:n (FC) kokouksesta laatimat yksityiskohtaiset muistiinpanot. Päinvastoin kuin kantaja on virheellisesti ymmärtänyt, riidanalaisen päätöksen 183 perustelukappaleesta käy ilmi, että asianosaiset ovat keskustelleet perinpohjaisesti (eikä ainoastaan) Belgiasta, Espanjasta, Ranskasta ja Portugalista. S:n (FC) muistiinpanoista ei ilmene, että kartellin johtohenkilöt olisivat pyytäneet kantajaa lähtemään. S:n (FC) muistiinpanot osoittavat päinvastoin, että Espanjan, Ranskan ja Portugalin markkinoiden tarkastelun vuoksi muita markkinoita koskevat keskustelut jäivät sivuun suurimmaksi osaksi aikaa kokouksesta, minkä vuoksi on todennäköistä, että kantaja oli läsnä koko kokouksen keston. Komissio väittää, että riidanalaisen päätöksen liitteessä I on väistämättä rajoituttava yhteydenottoihin, joiden todellinen päivämäärä on sen tiedossa, minkä vuoksi kantaja on ollut mukana yhteydenpidossa myös muulloin, mitä todisteetkin tukevat, mutta siltä osin komissiolla ei ole tiedossa tarkkoja päivämääriä.

75 Lisäksi L:n (Arkema France) ja S:n (FC) kanssa käytiin loka- ja marraskuussa 1998 useita puhelinkeskusteluja kantajan markkinaosuudesta Portugalissa.

76 S:n (FC) ja S:n (EKA) 4.12.1998 käymästä puhelinkeskustelusta kantaja ei komission mukaan selitä, miten tämä yhteydenpito sopii tavanomaiseen liiketoimintaan, ja kantaja on muutoin myöntänyt, että sitä on kehotettu olemaan laskematta hintojaan,

eli kantajalle on esitetty kilpailusääntöjen vastainen pyyntö, jonka kantaja on hyväksynyt. Toisin kuin kantaja väittää, L:n (Arkema France) lausumasta ei käy ilmi, että kantaja olisi irtaantunut kartellista lokakuusta 1994 vuoden 1998 puoliväliin ulottuneen ensimmäisen jakson jälkeen tai ennen väitetysti vuoden 1998 puolivälistä toukokuuhun 2000 ulottunutta toista jaksoa, etenkin kun lukuisat todisteet vahvistavat päinvastaisen tulkinnan.

77 Komissio huomauttaa vielä, että kantaja mainitsee ainoastaan hintojen laskemiset Portugalissa vuosina 1999 ja 2000 ja jättää täsmentämättä, että näitä hintoja nostettiin vuosina 1993–1997 ja että ne pidettiin samoina vuoteen 1998. Komissio toteaa lisäksi, että hintojen alentamista vuonna 1999 voidaan selittää hintasodalla, jota käytiin Portugalissa erästä asiakasta koskeneen konfliktin vuoksi. Komissio toistaa, että vaikka kartelli heikkeni vuonna 1999, se pysyi toiminnassa ja että, kuten S:n (FC) muistiinpanoista, jotka koskevat sen ja L:n (Arkema France) 16.6. sekä 6., 9. ja 22.12.1999 käymiä puhelinkeskusteluja, käy ilmi, myös kantaja osallistui siihen yhä. Näiden kolmen muistiinpanomerkinnän mukaan kantajaan oli suora yhteys, ja toisin kuin kantaja väittää, mikään ei viittaa siihen, ettei kantaja tehnyt yhteistyötä ja että muut kartellin jäsenet olisivat yrittäneet saada sitä ruotuun.

78 Komissio toteaa lisäksi, että L:n (Arkema France) kanssa 22.12.1999 käytyä puhelinkeskustelua koskevista S:n (FC) muistiinpanoista käy ilmi, että kantaja osallistui lainvastaiseen yhteydenpitoon kilpailijoidensa kanssa vielä joulukuun 1999 lopulla. Muistiinpanot tammikuussa 2000 käydyistä puhelinkeskusteluista, sellaisina kuin ne ovat tiivistettyinä riidanalaisessa päätöksessä, osoittavat myös, että kartellin jäsenet jatkoivat asemiensa koordinoimista.

79 Komissio täsmentää vielä, että kirjoitusvirheen vuoksi kantajaa ei mainita riidanalaisen päätöksen liitteessä I niiden osallistujien joukossa, jotka osallistuivat 9.2.2000

pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, sillä riidanalaisen päätöksen 283 ja 488 perustelukappaleessa kantajan todettiin osallistuneen tähän kokoukseen. Merkitystä ei ole sillä, ettei kantaja kuullut EKA:n CEFIC:n virallisen kokouksen yhteydessä pidetyssä kokouksessa antamaa lausuntoa, jossa se kieltäytyi osallistumasta uusiin keskusteluihin kilpailijoidensa kanssa, koska kartelli päättyi tuona päivänä. Lisäksi se, että kantaja väittää, ettei se ole kuullut kyseistä lausumaa, viittaa vahvasti siihen, että kantaja osallistui 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

80 Komissio kiistää kolmanneksi kantajan esittämät väitteet, jotka koskevat EKA:n suullisia lausuntoja.

81 Komissio viittaa ensinnäkin riidanalaisen päätöksen 319 perustelukappaleessa yleisesti EKA:n vuoden 2003 lausuntoihin eikä kantajan kannekirjelmässään mainitsemaan kolmeen katkelmaan, jotka kantaja on tuonut esiin omien intressiensä perusteella.

82 Komissio toteaa kantajan esittämästä, Espanjan markkinoita koskevasta ensimmäisestä katkelmasta, että Espanjan markkinaosuuksien menettämisen seurauksena kantajan Ranskan markkinoilla mahdollisesti omaksuma toimintatapa ei ole tavallista markkinakäyttäytymistä vaan että se muodosti uhan kilpailusääntöjen vastaisille sopimuksille, jotka selkeästi edellyttävät markkinaosuuksien yleistä sopimista. Komissio muistuttaa lisäksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhtäältä se seikka, ettei yritys noudata täsmällisesti kartellissa sovittua, ei vapauta sitä vastuusta ellei se ole julkisesti irtaantunut sopimuksista, ja toisaalta se seikka, että yritys on saattanut tietoisesti johtaa harhaan muita kartellin jäseniä, ei poista yrityksen vastuuta rikkomisesta.

83 Kantajan esiin tuomasta toisesta, Ranskan markkinoita koskevasta katkelmasta kantaja väittää virheellisesti, että EKA:n lausunto perustuu sen itse levittämään huhupuheeseen. Kun katkelmaa tarkastellaan koko tekstin yhteydessä, havaitaan, että EKA tiesi Ranskan markkinoita koskevasta erillisestä kahdenvälisestä sopimuksesta.

84 Kantajan esiin tuomaa kolmatta, Portugalin markkinoita koskevaa katkelmaa ei mainita riidanalaisessa päätöksessä, eikä sen perusteella voida asettaa kantajaa vastuuseen eikä vapauttaa vastuusta.

85 Komissio katsoo lisäksi, toisin kuin kantaja väittää, että EKA:n vuoden 2006 lausunnoilla ei oikaista vuoden 2003 lausuntoja. Vuoden 2006 lausuntojen tarkoituksena oli vahvistaa yksityiskohtaisesti tietyt aiemmin annetut lausunnot. Kaikki lausunnot ovat yhtäpitävät laajemmat tiedot sisältäneiden vuoden 2003 lausuntojen kanssa. Komission mukaan EKA mainitsee vuoden 2006 lausunnoissaan uudelleen kantajan kartelliin osallistuneiden yhtiöiden joukossa ja kuvailee yksityiskohtaisesti, miten kartellin jäsenet vahvistivat tavoitehinnat ja jakoivat markkinat, ja antoi ymmärtää, että kantaja oli osallistunut kartelliin jo paljon aikaisemmin kuin riidanalaisessa päätöksessä oletettiin, sekä vahvisti, että kantaja toteutti Ranskan markkinoilla vastatoimia FC:n toiminnan johdosta. EKA:n vuoden 2006 lausunnot eivät näin ollen sisältäneet seikkoja, jotka tukisivat kantajan syyttömyyttä.

86 Komissio kiistää neljänneksi sen, että se olisi loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta määrätessään kantajalle seuraamuksia. Kantaja ei komission mukaan ollut pienten natriumkloraattivalmistajien kanssa toisiinsa verrattavassa tilanteessa. Kantaja oli ensinnäkin tunnustanut osallistuneensa yhteen kartellin kokoukseen ja toiseksi muut kartellin jäsenet olivat yksilöineet kartellin jäseneksi kantajan muttei muita pieniä valmistajia, minkä lisäksi S:n (FC) rikkomisen ajankohtana tekemiin muistiinpanoihin perustuva näyttö tukee kantajan jäsenyyttä muttei muiden pienten yritysten jäsenyyttä kartellissa. Oikeuskäytännöstä käy joka tapauksessa ilmi, että se

seikka, että toimija on kantajaan verrattavassa olevassa tilanteessa, mutta komissio ei ole todennut sen syyllistyneen rikkomiseen, ei voi kumota kantajaa vastaan esitettyä toteamusta, jonka mukaan tämä on osallistunut rikkomiseen, jos rikkominen on näytetty asianmukaisesti toteen.

87 Komissio katsoo näin ollen, että esitettyjen todisteiden avulla voidaan näyttää toteen, että kantaja on osallistunut kyseiseen rikkomiseen, ja että ensimmäisen perusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

88 Asianosaisten kirjelmistä ilmenee niiden kiistävän yhtäältä todisteet jotka komissio on esittänyt riidanalaisessa päätöksessä näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen, ja toisaalta näiden todisteiden näyttöarvon osallistumisen toteen näyttämisessä.

89 Ensimmäiseksi on esitettävä yleisiä huomautuksia toteen näyttämisestä, toiseksi on yksilöitävä riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet kantajan osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen, kolmanneksi on arvioitava näiden todisteiden näyttöarvoa ja neljänneksi on lausuttava viimeksi mainitun arvioinnin perusteella komission esittämien todisteiden täsmällisyydestä ja yhtäpitävyydestä osoitettaessa kantajan osallistuneen kyseiseen rikkomiseen.

Toteen näyttämistä koskevat yleiset huomautukset

90 Kun kyse on EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteen näyttämisestä, komission on esitettävä selvitys niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneeksi, ja oikeudellisesti riittävä näyttö kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista seikoista (asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok., s. I-8417, 58 kohta ja asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 86 kohta).

91 Lisäksi EY 230 artiklaan perustuvan kumoamiskanteen yhteydessä unionin tuomioistuimen on valvottava ainoastaan riidanalaisen toimen lainmukaisuutta (yhdistetyt asiat T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, JFE Engineering ym. v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2501, 174 kohta).

92 Tuomioistuimen, joka käsittelee kumoamiskannetta sellaisesta komission päätöksestä, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen ja määrätään päätöksen adressaateille sakkoa, on arvioitava, ovatko komission päätöksessään esittämät todisteet ja muut seikat riittäviä osoittamaan väitetyn rikkomisen (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 891 kohta, ns. PVC II -tapaus).

93 Lisäksi tilanteessa, jossa esiintyy epätietoisuutta, tuomioistuimen on ratkaistava asia sen yrityksen hyväksi, jolle rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu (ks. vastaavasti asia 27/76, United Brands ja United Brand Continentaal v. komissio, tuomio 14.2.1978, Kok., s. 207, Kok. Ep. IV, s. 9, 265 kohta). Erityisesti käsitellessään sakkopäätöksen kumoamista koskevaa kannetta tuomioistuin ei näin ollen voi todeta, että komissio on näyttänyt kyseisen rikkomisen toteen oikeudellisesti riittävällä

tavalla, jos sillä on tämän seikan osalta yhä epäilyksiä (edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 177 kohta).

94 Tällaisessa tilanteessa on otettava huomioon syyttömyysolettaman periaate, sellaisena kuin se ilmenee muun muassa Roomassa 14.11.1950 allekirjoitetun Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdasta, joka on yksi niistä perusoikeuksista, joita unionin tuomioistuimen – myös Euroopan yhtenäisasiakirjan johdanto-osassa ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa sekä 7.12.2000 Nizzassa julistetussa Euroopan unionin perusoikeuskirjan (EYVL C 364, s. 1) 47 artiklassa vahvistetun – vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suojataan unionin oikeudessa. Kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaatetta sovelletaan yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (ks. vastaavasti asia Öztürk, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.2.1984, A-sarja, nro 73; asia Lutz, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.8.1987, A-sarja, nro 123-A; asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4287, 149 ja 150 kohta ja asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4539, 175 ja 176 kohta).

95 Komission on näin ollen esitettävä täsmällistä ja yhdenmukaista näyttöä, jonka perusteella voidaan vakuuttua siitä, että rikkominen on tapahtunut (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, Compagnie royale asturienne des mines ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984, Kok. s. 1679, 20 kohta; yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85-C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok., s. I-1307, Kok. Ep. IX, s. 671, 127 kohta; yhdistetyt asiat T-68/89, T-77/89 ja T-78/89, SIV ym. v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-1403, 193–195, 198–202, 205–210, 220–232, 249, 250 ja 322–328 kohta ja asia T-62/98, Volkswagen v. komissio, tuomio 6.7.2000, Kok., s. II-2707, 43 ja 72 kohta).

96 On kuitenkin korostettava, että kaikkien komission toimittamien todisteiden ei tarvitse välttämättä täyttää näitä edellytyksiä kaikkien rikkomisen osatekijöiden osalta.

Riittää, että komission esittämät välilliset todisteet kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna täyttävät nämä edellytykset (edellä 92 kohdassa mainittu PVC II-tapaus, tuomion 768–778 kohta, erityisesti 777 kohta, minkä merkityksen tämän kysymyksen osalta yhteisöjen tuomioistuin vahvisti muutoksenhaun perusteella yhdistetyissä asioissa C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, 15.10.2002 antamassaan tuomiossa, Kok., s. I-8375, 513–523 kohta).

97 Koska kilpailunvastaisten sopimusten kielto on yleisesti tunnettu, komissiota ei voida edellyttää toimittamaan asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti kyseessä olevien toimijoiden yhteydenpidon. Niitä vaillinaisia ja hajanaisia asiakirjoja, jotka komissiolla on mahdollisesti käytettävissään, on kaikissa tapauksissa voitava täydentää päättelyllä, jonka avulla voidaan muodostaa kuva asiassa merkityksellisistä seikoista. Näin ollen useimmissa tapauksissa kilpailunvastaisen menettelyn tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja indisioista, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 55–57 kohta ja yhdistetyt asiat T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP, Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3567, 64 ja 65 kohta).

98 Todisteisiin, joilla voidaan näyttää toteen EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen, sovelletaan unionin oikeudessa vapaan todistusharkinnan periaatetta (ks. analogisesti asia T-50/00, Dalmine v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2395, 72 kohta).

99 On näin ollen todettava, että kirjallisten todisteiden puuttuminen on merkityksellistä ainoastaan, kun tehdään kokonaisarviota komission esittämien välillisten todisteiden näyttöarvosta. Pelkästään siitä ei kuitenkaan seuraa, että kyseinen yritys voisi kyseenalaistaa komission väitteet esittämällä vaihtoehtoisen selvityksen tosiseikoista.

Tilanne on tällainen ainoastaan silloin, kun komission esittämien todisteiden perusteella ei voida todeta rikkomisen olemassaoloa yksiselitteisesti ja ilman tulkinnan tarvetta (ks. vastaavasti asia T-36/05, Coats Holdings ja Coats v. komissio, tuomio 12.9.2007, 74 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

100 Tältä osin missään säännöksessä tai millään unionin oikeuden yleisellä periaatteella ei kielletä komissiota tukeutumasta yhtä yritystä vastaan muiden moitittujen yritysten lausuntoihin. Muutoin komissiolle kuuluva todistustaakka EY 81 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan vastaisista menettelyistä olisi mahdoton täyttää, mikä olisi yhteensoveltumatonta EY:n perustamissopimuksessa komissiolle uskotun näiden määräysten moitteetonta soveltamista koskevan valvontatehtävän kanssa (ks. analogisesti edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 192 kohta).

101 Kartelliin osalliseksi katsotun yrityksen lausuntoa, jonka totuudenmukaisuuden on riitauttanut useampi muu kartelliin osalliseksi katsottu yritys, ei kuitenkaan voida pitää riittävänä näyttönä viimeksi mainittujen yritysten toteuttamasta rikkomisesta, jos sen tukena ei ole muita todisteita, mutta vaatimukset muista todisteista voivat olla alhaisempia kyseisten lausuntojen luotettavuuden vuoksi (edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 219 ja 220 kohta).

102 Kun on kyse erilaisen näytön merkityksestä todisteena, ainoa merkityksellinen arviointiperuste esitettyjen todisteiden harkinnassa on niiden luotettavuus (edellä 98 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 72 kohta).

103 Todistelua koskevien yleisten sääntöjen mukaan asiakirjan uskottavuus ja siksi sen näyttöarvo riippuu sen alkuperästä, laatimisolosuhteista, vastaanottajasta ja sisällöstä (yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok., s. II-491, 1053 ja 1838 kohta).

104 Erityisen suuri näyttöarvo voidaan lisäksi antaa sellaisille lausunnoille, jotka ensinnäkin ovat luotettavia, toiseksi on tehty yrityksen nimissä, kolmanneksi on antanut henkilö, jonka ammatillinen velvollisuus on toimia kyseisen yrityksen intressissä, neljänneksi ovat lausunnon antajan intressien vastaisia, viidenneksi antaa henkilö, joka on havainnut välittömästi lausunnoissa mainitut seikat, ja kuudenneksi on toimitettu kirjallisesti ja annettu tarkoituksellisesti ja tarkan harkinnan jälkeen (ks. vastaavasti edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 205–210 kohta).

105 Vaikka lainvastaisen kartellin pääosallistujien vapaaehtoisesti esittämiin todisteisiin on yleensä asianmukaista suhtautua tietyllä tavalla varauksellisesti, kun otetaan huomioon se mahdollisuus, että kyseisillä osallistujilla on taipumus vähätellä sen osuuden merkitystä, joka niillä on kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja suurennella toisten osuutta, se, että pyydetään yhteistyötä koskevan tiedonannon soveltamista sakon määrän poistamiseksi tai vähentämiseksi, ei välttämättä kannusta esittämään kartellin muihin osanottajiin nähden vääristeltyjä todisteita. Jokainen yritys johtaa komissiota harhaan voisi näet kyseenalaistaa pyynnön esittäjän yhteistyön vilpittömyyden ja kattavuuden ja näin ollen vaarantaa tämän mahdollisuuden hyötyä täysimääräisesti yhteistyötä koskevasta tiedonannosta (ks. vastaavasti asia T-120/04, Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomio 16.11.2006, Kok., s. II-4441, 70 kohta).

106 Vääristeltyjen todisteiden toimittamisen mahdolliset seuraukset ovat lisäksi entistä vakavammat, sillä – kuten edellä 101 kohdasta ilmenee – muiden todisteiden on tuettava yrityksen riitautettua lausuntoa. Riski siitä, että sekä komissio että muut kyseeseen tulevat yritykset huomaavat epätotuudenmukaiset lausunnot, on nimittäin tästä syystä suurempi.

107 Edellä mainittu oikeuskäytäntö on analogisesti sovellettavissa ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan.

Riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet kantajan osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen

– Alustavat huomautukset

108 Edellä 92 kohdassa esitetyn oikeuskäytännön perusteella on katsottava, että sikäli kuin unionin yleisen tuomioistuimen on arvioitava, ovatko komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät todisteet ja muut seikat riittäviä osoittamaan väitetyn rikkomisen, sen on myös riidanalaisen päätöksen perustelujen yksityiskohtaisessa tarkastelussa määriteltävä ne todisteet, joihin komissio vetoaa näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

109 Lisäksi on syytä muistuttaa, että komission asetuksen N:o 1/2003 nojalla suorittama hallinnollinen menettely jakautuu kahteen erilliseen ja toisiaan seuraavaan vaiheeseen, eli alustavaan tutkintavaiheeseen ja kontradiktoriseen vaiheeseen, joista

molempiin liittyy oma sisäinen logiikkansa. Alustavan tutkintavaiheen, jonka aikana komissio käyttää sille asetuksen N:o 1/2003 nojalla kuuluvia tutkintavaltuuksia ja joka kestää aina väitetiedoksiantoon asti, tavoitteena on tehdä komissiolle mahdolliseksi koota kaikki asiaankuuluvat seikat, joiden perusteella voidaan todeta kilpailusääntöjen rikkominen tai noudattaminen, ja komission on tämän ensimmäisen vaiheen perusteella voitava ottaa kantaa ja päättää, kuinka menettelyä jatketaan. Sitä vastoin kontradiktorisen vaiheen, joka kestää väitetiedoksiannosta lopullisen päätöksen tekemiseen, nojalla komission on voitava ottaa lopullisesti kantaa kilpailusääntöjen rikkomista koskevaan moitteeseen (ks. vastaavasti edellä 96 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, 183 kohta ja asia C-105/04 P, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8725, 38 kohta).

110 Edellä 109 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä käy ilmi, että unionin yleinen tuomioistuin voi kyseisten todisteiden määrittelyssä keskittyä ainoastaan riidanalaisen päätöksen niihin perusteluihin, joissa komissio kuvailee hallinnollinen menettelyn kontradiktorista vaihetta. Vasta sen jälkeen, kun komissio on saanut tässä viimeisessä vaiheessa kantajan huomautukset komission ensimmäisestä kannasta, jonka se on esittänyt alustavan tutkintavaiheen päätteeksi antamassaan väitetiedoksiannossa, komissio voi päättää, pitäytyykö se tässä kannassaan ja toteaako se siten lopullisesti väitetystä rikkomisesta.

111 Tästä on syytä todeta, että käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohta ”Komission arviointi ja päätelmät” (riidanalaisen päätöksen 347–360 perustelukappale) sisältyy lukuun ”5. [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltaminen”, jonka rikkomisen luonnetta käsittelevän 5.3.2 kohdan jälkeen tulee 5.4 kohta ”Asianosaisten väitteet, jotka on esitetty vastaukseksi komission väitetiedoksiannossa esittämiin tosiseikkoihin ja arviointeihin”. 5.4 kohtaan sisältyy 5.4.1 kohta, jossa

esitetään yhteenveto aiheesta ”[kantajan] esittämät väitteet”. Se sisältää vielä yhden ja ainoan kohdan 5.4.1.1, jonka otsikkona on ”Komission arviointi ja päätelmät”. Tätä kohtaa ei seuraa 5.4.1.2 kohta, vaan välittömästi kohta 5.4.2, jonka otsikkona on ”Uralitan esittämät väitteet”.

112 Komission 5.4.1.1 kohdassa tekemät arvioinnit koskevat näin ollen ainoastaan huomautuksia, jotka kantaja on esittänyt vastaukseksi väitetiedoksiantoon. Lisäksi on katsottava, että 5.4.1.1 kohdassa esitetyt päätelmät ovat lopulliset päätelmät, jotka komissio on esittänyt hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi ja jotka koskevat kantajan osallistumista kyseiseen rikkomiseen.

113 Edellä esitetyistä toteamuksista ja edellä 109 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä seuraa, että kaikki 5.4.1.1 kohdan suorat ja epäsuorat viittaukset tämän kohdan perustelukappaleita 347–360 edeltäviin perustelukappaleisiin voivat antaa komissiolle mahdollisuuden käyttää uudelleen tässä riidanalaisen päätöksen perustelujen esittämisen vaiheessa eli kontradiktorisessa vaiheessa todisteita, joihin on vedottu aikaisemmin kyseisessä päätöksessä. Toisaalta jos 5.4.1.1 kohtaan ei sitä vastoin sisälly suoria tai epäsuoria viittauksia muissa kuin sen kohdan perustelukappaleissa mainittuihin todisteisiin, on katsottava, että komissio on tehnyt kantajaa vastaan esitettyjä seikkoja koskevan kontradiktorisen menettelyn päätteeksi lopullisen päätöksen olla vetoamatta tällaisiin todisteisiin näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen. Lisäksi jos komissio sen jälkeen, kun se on saanut väitetiedoksiantoa koskevat yrityksen huomautukset, kyseenalaistaa itse sillä alustavan tutkintavaiheen päätteeksi hallussa olleiden todisteiden, joiden perusteella oli lausuttava

kyseisen yrityksen osallistumisesta rikkomiseen, näyttöarvon, unionin yleisen tuomioistuimen on otettava huomioon tämä komission tekemä arviointi.

114 Näiden alustavien huomautusten perusteella on määriteltävä käsiteltävässä asiassa ne todisteet, joihin komissio päätti vedota kontradiktorisen menettelyn päätteeksi näyttääkseen toteen, että kantaa oli osallistunut kyseiseen rikkomiseen, ja jotka näin ollen sisältyvät komission esittämään aihetodisteiden kokonaisuuteen.

115 Tästä on huomautettava asianosaisten olevan yhtä mieltä siitä, että komissio vetoaa riidanalaisessa päätöksessä seuraaviin kolmenlaisiin todisteisiin näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen:

– kantajan tunnustus, joka koskee sen osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen,

– S:n (FC) muistiinpanot ja

– kartellin muiden jäsenten lausumat.

116 Asianosaiset ovat sitä vastoin eri mieltä erityisesti riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen yhteydessä kyseisten todisteiden todistusarvosta arvioitaessa kantajan osallistumista kyseiseen rikkomiseen.

– Todisteet, joihin komissio vetosi hallinnollisen menettelyn alustavassa vaiheessa alun perin riidanalaisessa päätöksessä

117 Kartellin historiaa käsittelevä riidanalaisen päätöksen 4.3 kohta sisältää päätöksen perustelut, joiden yksityiskohtaisesta tarkastelusta, siltä osin kuin ne koskevat ajanjaksoa, jona kantajan väitetään osallistuneen kyseiseen rikkomiseen, eli 16.12.1996 ja 9.2.2000 välistä ajanjaksoa, käy ilmi, että kantajan tai sen henkilöstön jäsenen nimi mainitaan suoraan tai epäsuorasti 21:ssä komission esittämässä tapauksessa (jäljempänä 21 tapausta).

118 Edellä 110 kohdassa esitettyjen huomautusten perusteella on tutkittava, mihin näistä 21 tapauksesta komissio päätti vedota hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi 5.4.1.1 kohdassa näyttääkseen aihetodisteiden avulla toteen, että kantaja oli osallistunut kyseiseen rikkomiseen.

119 Tässä yhteydessä on ensin selvitettävä 5.4.1.1 kohdassa nimenomaisesti mainitut todisteet ja sitten tulkittava riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen sisältöä, jotta voidaan tutkia, onko komissio viitannut implisiittisesti muihin todisteisiin tukeakseen päätelmäänsä siitä, että kantaja on osallistunut kyseiseen rikkomiseen.

– Todisteet, joihin komissio nimenomaisesti vetosi riidanalaisessa päätöksessä hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi

120 Riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdassa eli 347–360 perustelukappaleessa, jossa komissio esittää hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi

tekemänsä arvioinnit ja päätelmät, esitetyistä perusteluista käy ilmi, että komissio on viitannut nimenomaisesti, joko suoraan tai epäsuorasti, hallinnollisen menettelyn alustavassa vaiheessa mainituista 21 tapauksesta seuraavaan viiteen tapaukseen näyttääkseen toteen kantajan osallistuneen kyseiseen rikkomiseen:

– muun muassa riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa viitataan S:n (FC) muistiinpanoihin sen ja S:n (EKA) 16.12.1996 käymästä puhelinkeskustelusta, joka on mainittu ensimmäisen kerran riidanalaisen päätöksen 130 perustelukappaleessa;

– riidanalaisen päätöksen 350 ja 356 perustelukappaleessa viitataan suullisiin lausuntoihin Turussa 14.10.1997 pidetyssä kokouksessa, joka on mainittu ensimmäisen kerran riidanalaisen päätöksen 162–164 perustelukappaleessa;

– riidanalaisen päätöksen 350–356 perustelukappaleessa viitataan kantajan tunnustukseen ja riidanalaisen päätöksen 182 ja 184 perustelukappaletta koskevan viittauksen kautta S:n (FC) muistiinpanoihin 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta, joka on mainittu ensimmäisen kerran riidanalaisen päätöksen 182–186 perustelukappaleessa;

– muun muassa riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa viitataan S:n (FC) muistiinpanoihin 4.12.1998 käydystä puhelinkeskustelusta, joka on mainittu ensimmäisen kerran riidanalaisen päätöksen 219 perustelukappaleessa;

– lopuksi riidanalaisen päätöksen 347 ja 349 perustelukappaleessa viitataan S:n (FC) muistiinpanoihin 9.12.1999 käydystä puhelinkeskustelusta, joka on mainittu ensimmäisen kerran riidanalaisen päätöksen 258 perustelukappaleessa.

121 On selvitettävä, viittasiko komissio riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdassa implisiittisesti muihin tapahtumiin, jotka voisivat näyttää toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen, ja tässä yhteydessä on tulkittava riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen sisältöä.

– Riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen tulkinta

122 Kuten asianosaisten kirjelmistä käy ilmi, riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen tulkinta on ratkaiseva määritettäessä, vetosiko komissio muihin kuin riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdassa nimenomaisesti mainittuihin todisteisiin näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

123 Kantajan mukaan komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa ainoastaan S:n (FC) muistiinpanojen kolmeen katkelmaan, jotka on mainittu päätöksen 349 perustelukappaleessa. Komissio ei hyväksy tätä tulkintaa.

124 Unionin yleinen tuomioistuin esitti komissiolle suullisessa käsittelyssä kysymyksiä riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen tulkinnasta, ja komissio totesi tästä seuraavaa.

125 Ensinnäkin se oli tehnyt tässä perustelukappaleessa eron 349 perustelukappaleessa nimenomaisesti mainittujen S:n (FC) muistiinpanojen kolmen katkelman ja muiden kantajaa vastaan esitettyjen todisteiden välillä.

126 Komissio korosti, että riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa nimenomaisesti mainitut S:n (FC) muistiinpanojen kolme katkelmaa, jotka viittaavat päätöksen 130, 219 ja 258 perustelukappaleessa mainittuihin tapahtumiin, ovat erityisen raskauttavia todisteita, sillä niiden perusteella voidaan näyttää toteen kartellin jäsenten ja kantajan välinen suora yhteydenpito.

127 Pitää paikkansa, etteivät muut kantajaa vastaan esitetyt todisteet ole peräisin suoraan siltä. Oikeuskäytännön mukaan niitä ei olisi kuitenkaan pitänyt sen vuoksi jättää pois todisteista, joihin komissio vetosi näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

128 Komissio totesi toiseksi, että riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen alun muotoilun ”Muissa tapauksissa, joissa –– [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” on tulkittava tarkoittavan kantajaan koskevia viittauksia 220, 256, 305 ja 319 perustelukappaleessa sekä muissa perustelukappaleissa, joihin viitataan 305 ja 319 perustelukappaleessa.

129 Komissio totesi kolmanneksi riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen toisen ja kolmannen virkkeen ulottuvuudesta siltä osin kuin siinä viitataan komission asiakirja-aineiston puutteisiin, jotka on otettu huomioon rikkomisen keston määrittelyssä, että, toisin kuin kantaja väittää, komissiolla oli hallussaan riittävästi todisteita näyttääkseen toteen, että kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen kesti joulukuusta 1996 helmikuuhun 2000. Komissio täsmensi, että vaikka sillä oli hallussaan muita todisteita, joiden perusteella olisi voinut olla mahdollista näyttää toteen osallistuminen vuosina 1994 ja 1995 sekä vuoden 1996 alussa, se päätti vedota ainoastaan vahvimpiin hallussaan olleisiin todisteisiin eli ”kolmeen viittaukseen” tai ”näihin kolmeen katkelmaan”, joista ensimmäisen aiheena oli ”16.12.1996 käyty puhelinkeskustelu”.

130 Asianosaisten kirjelmissään ja suullisessa käsittelyssä esittämistä väitteistä on aluksi todettava, että edellä 117 kohdassa tarkoitetuista 21 tapauksesta 19 esitettiin S:n (FC) muistiinpanojen perusteella.

131 Kuten edellä 120 kohdassa on esitetty ja kuten komissio on suullisessa käsittelyssä todennut, näistä S:n (FC) muistiinpanoihin perustuneista 19 tapauksesta mainitaan riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa nimenomaisesti kolme. Asianosaiset ovat yhtä mieltä siitä, ettei riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen ilmaisu ”Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” kata näitä kolmea katkelmaa.

132 Lisäksi kuten edellä 120 kohdasta käy ilmi, S:n (FC) muistiinpanoihin 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta viitataan nimenomaisesti riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdan 350 ja 356 perustelukappaleessa, joissa viitataan saman päätöksen 182 ja 184 perustelukappaleeseen. Riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen ilmaisu ”Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” ei kata myöskään tätä S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvaa neljättä viittausta.

133 Päinvastoin on todettava, ettei riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdassa nimenomaisesti tarkoiteta S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvia viittätoista muuta tapausta [jäljempänä S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan].

134 Ensinnäkin on todettava komission selityksestä, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen alussa oleva ilmaisu ”Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” viittaa päätöksen 220, 256, 305 ja 319 perustelukappaleeseen ja muihin 305 ja 319 perustelukappaleessa mainittuihin perustelukappaleisiin (eli 130, 150, 184, 219, 229, 256 ja 258 perustelukappaleeseen), että tällainen tulkinta todella on mahdollinen, jos riidanalaisen päätöksen 305 ja 319

perustelukappaleessa viitataan erityisesti päätöksen neljään muuhun perustelukappaleeseen, joissa mainitaan S:n (FC) muistiinpanojen sisältö niiden neljän tapauksen osalta, joihin viitataan riidanalaisen päätöksen 150, 220, 229 ja 256 perustelukappaleessa. Ilmaisun ”Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” tulkitsemiseksi tämä selitys on kuitenkin joko epätäydellinen, koska siinä viitataan ainoastaan neljään niistä S:n (FC) muistiinpanojen 15 muusta viittauksesta kantajaan, tai merkityksetön, koska 305 ja 319 perustelukappaleessa viitataan myös riidanalaisen päätöksen 130, 184, 219 ja 258 perustelukappaleeseen, joista kolme koskee 349 perustelukappaleessa tarkoitettuja S:n (FC) muistiinpanojen kolmea nimenomaista viittausta kantajaan tai joissa, kuten riidanalaisen päätöksen 184 perustelukappaleessa, kerrotaan S:n (FC) muistiinpanoissa mainitusta 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta, johon kantaja on nimenomaisesti tunnustanut osallistuneensa ainakin osittain. Komission selitys, jonka mukaan edellä mainittu ilmaisu viittaisi ainoastaan riidanalaisen päätöksen 130, 150, 184, 219, 220, 229, 256, 258, 305 ja 319 perustelukappaleeseen, on osittain epätäydellinen ja osittain merkityksetön, minkä vuoksi unionin yleinen tuomioistuin ei voi hyväksyä sitä.

135 Tämän vuoksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleeseen sisältyvän ilmaisun ”Muissa tapauksissa, joissa – – [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]” voidaan tulkita ainoastaan viittaavan S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuhun viittaukseen kantajaan.

136 Toiseksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen ensimmäisen virkkeen toisen osan varsinaisen sanamuodon mukaan komissio on niin ikään yhtä mieltä kantajan kanssa siitä, että S:n (FC) muistiinpanojen 15 muun viittauksen sisältämät tiedot eivät todennäköisesti ole peräisin suoraan kantajalta. Virkkeen toisen osan mukaan ”komissio hyväksyy yhtiön väitteen, jonka mukaan tiedot saattavat

olla peräisin kolmansilta osapuolilta eivätkä suoraan [kantajalta]". Tämän perusteella on todettava, että komissio nimenomaisesti hyväksyy riidanalaisen päätöksen 345 perustelukappaleeseen sisältyvän väitteen (5.4.1 kohta, jonka otsikko on "[Kantajan] esittämät väitteet"), joka on ensimmäisen kerran esitetty väitetiedoksiantoon annetun kantajan vastauksen 44 kohdassa.

137 Tässä yhteydessä ratkaiseva on käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen ensimmäisen virkkeen toisen osan nimenomainen sanamuoto, koska se laadittiin hallinnollisen menettelyn kontradiktorisessa vaiheessa, jossa, kuten edellä 109 kohdassa todettiin, komissio voi tehdä lopullisen päätöksen kyseessä olevasta rikkomisesta ja joka päättää tämän menettelyn, käsiteltävässä asiassa väitetiedoksiantoon annettuun kantajan vastaukseen sisältyvän väitteen hyväksi.

138 Kolmanneksi on huomautettava, että riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen toinen virke vahvistaa ensimmäisen virkkeen ulottuvuutta koskevan arvioinnin. Komissio toteaa siinä niin ikään eksplisiittisesti, ettei sen asiakirja-aineisto sisältänyt "riittävästi todisteita, joilla voitaisiin varmuudella näyttää toteen, että kyseiset tiedot" eli S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan "olivat peräisin suoraan kantajalta". Tämän perusteella on katsottava komission tarkoittavan tällä toteamuksellaan, ettei se voinut asiakirja-aineistoonsa sisältyneiden todisteiden avulla näyttää riittävällä tavalla toteen S:n (FC) muistiinpanojen 15:tä muuta viittausta kantajaan.

139 Tämän vahvistaa osittain myös edellä 129 kohdassa esitetty komission kuvaus lähestymistavasta, jota se sovelsi hallussaan olleisiin todisteisiin. Komissio toteaa siinä nimenomaisesti päättäneensä lopulta kyseisten seikkojen perusteella lyhentää määrittelemäänsä ajanjaksoa, jona kantaja osallistui rikkomiseen, ja vedota sillä hallussaan

oleviin vahvimpiin todisteisiin eli kolmeen katkelmaan, joista ensimmäinen koskee 16.12.1996 käytyä puhelinkeskustelua, eli tarkemmin selvästi siis riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa nimenomaisesti mainittuihin kolmeen katkelmaan.

140 Komissio tunnusti näin ollen, ettei se voinut vedota S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuhun viittaukseen kantajaan, toisin kuin kolmeen viimeksi mainittuun viittaukseen ja S:n (FC) muistiinpanoihin 28.1.1998 pidetystä laittomasta kokouksesta, näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

141 Tämän perusteella on todettava, että komissio esittää itse riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa epäilyjä siitä, ovatko S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan luotettavia kantajan asettamiseksi vastuuseen osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen.

142 Neljänneksi on todettava, että tämän toteamuksen vahvistaa riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen kolmannen virkkeen sanamuoto, jossa komissio itse päättelee hyvin selvästi, että S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan ovat epäluotettavia näytettäessä toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen. Komissio totesi siten, että ”tämä otetaan huomioon määriteltäessä sen rikkomisen kestoa, josta [kantaja] on asetettava vastuuseen”. Tämä päätelmä osoittaa selvästi komission katsoneen, että sen asiakirja-aineiston todisteisiin kuuluneet S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan eivät olleet riittävän luotettavia, jotta niiden perusteella olisi voitu näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

143 Tätä arviota eivät muuta vastaukset, joita komissio antoi unionin yleisen tuomioistuimen suullisessa käsittelyssä esittämiin kysymyksiin riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen kolmannen virkkeen merkityksestä. Komissio esitti tässä yhteydessä, että riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen viimeisellä virkkeellä, jonka mukaan ”tämä otetaan huomioon määriteltäessä sen rikkomisen kestoa, josta [kantaja] on asetettava vastuuseen”, oli tosiasiallisia vaikutuksia, koska komissio ei vedonnut todisteisiin, joita sillä oli käytössään 16.12.1996 edeltävältä ajanjaksolta määrittääkseen kantajan osallistumisen rikkomiseen vuoden 1994 ja vuoden 1996 alun välisenä aikana.

144 Tulkintaa, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleesta pois jätetyt todisteet koskivat 16.12.1996 edeltävää ajanjaksoa, ei voida hyväksyä kahdesta syystä.

145 Ensinnäkin on todettava, ettei yksikään riidanalaisen päätöksen 305 ja 319 perustelukappaleessa tarkoitetuista perustelukappaleista tai niistä perustelukappaleista, joihin komissio vetoaa tulkitakseen ilmaisun ”Muissa tapauksissa, joissa –– [riidan] alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]”, ei koske tapausta, joka olisi ollut ennen 16.12.1996, jolloin kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen komission mukaan alkoi. Komission riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa esittämistä huomautuksista käy kokonaisuutena tarkasteltaessa ilmi, että juuri siksi, että komission asiakirja-aineisto oli puutteellinen ”[m]uissa tapauksissa, joissa –– [riidan]alaisessa päätöksessä viitataan [kantajaan]”, komissio totesi, että ”tämä otetaan huomioon määriteltäessä sen rikkomisen kestoa, josta [kantaja] on asetettava vastuuseen”.

146 Toiseksi tämä tulkinta on ristiriidassa sen lähestymistavan kanssa, jonka komissio on viimeksi kuvannut suullisessa käsittelyssä ja jota käsitellään edellä 139 kohdassa.

147 Riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen selvästä sanamuodosta käy näin ollen ilmi, että näissä perusteluissa, joissa käsitellään 5.4.1.1 kohdan otsikon mukaan komission arviointia ja päätelmiä kantajan huomautuksista ja jotka päättävät hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen, komissio toteaa päättäneensä poistaa S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan tätä vastaan esitettävien todisteiden joukosta.

148 Viidenneksi on lisättävä, että toisin kuin komissio väittää, se ei ole missään vaiheessa, ei riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa eikä 5.4.1.1 kohdan muissa perustelukappaleissa, todennut, että vaikka nämä S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan eivät olleet täysin uskottavia, se olisi sisällyttänyt niistä osan todisteisiin, joihin se vetosi näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

149 Päinvastoin 5.4.1.1 kohdan perustelujen yleisestä asiayhteydestä käy ilmi, että komissio on aluksi riidanalaisen päätöksen 349–351 perustelukappaleessa tehnyt eron yhtäältä 349 perustelukappaleessa mainittujen kolmen viittauksen ja 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta koskevien viittausten ja toisaalta näiden kolmen viittauksen ja S:n (FC) muistiinpanojen 15 muun kantajaa koskevan viittauksen välillä. Lisäksi komissio kommentoi riidanalaisen päätöksen 351 perustelukappaleesta kantajan reaktioita päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitettuihin kolmeen viittaukseen.

150 Myöhemmin komissio on riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen ilmaisussa ”Muissa tapauksissa, joissa – – viitataan [kantajaan]” viitannut aivan selkeästi muihin tapauksiin, joissa viitataan kantajaan eli S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuhun viittaukseen kantajaan, ja näin ollen tämän perustelukappaleen ensimmäisen virkkeen alun sanamuodosta ilmenee komission selvä aikomus yksilöidä S:n (FC) muistiinpanoista eri kokonaisuus, jossa viitataan kantajaan. Lisäksi on pantava merkille, että komissio on kirjelmissään todennut, ettei se kiistä luokitelleensa S:n (FC) muistiinpanoihin

perustuvia viittauksia eri tavoin ”niiden näyttöarvon perustella” (ks. edellä 67 kohta). Kuten edellä 147 kohdassa on esitetty, komissio myöntää samoissa kirjelmissään, että riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetut S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan poistettiin todisteiden joukosta, koska niiden avulla ei voitu näyttää toteen kantajan kilpailusääntöjen vastaista toimintaa.

151 Komissio katsoo kuitenkin, että vaikka S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan olivat epäluotettavia, se olisi voinut sisällyttää ne käyttämiensä aihetodisteiden kokonaisuuteen.

152 Komissio on ensinnäkin viitannut suullisessa käsittelyssä tämän väitteensä tueksi riidanalaisen päätöksen 305 ja 319 perustelukappaleeseen, joissa esitetään nimenomaisesti S:n (FC) muistiinpanojen muut katkelmat todisteina kantajaa vastaan.

153 Tätä väitettä ei voida hyväksyä, koska riidanalaisen päätöksen 305 ja 319 perustelukappale edeltävät väitetiedoksiantoa koskevia kantajan huomautuksia (5.4.1 kohta) ja koska – kuten komissio on kirjelmissään vahvistanut – komissio on myöntänyt riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa kantajan esittämiin huomautuksiin esittämissään vastauksissa, ettei se voi vedota S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuhun viittaukseen kantajaan näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen. Tämän perusteella on todettava, ettei kyseisen päätöksen 352 perustelukappale jätä epäselväksi sitä, miten komissio suhtautui näihin muihin viittauksiin hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päättyessä.

154 Komissio huomauttaa toiseksi, että se perustaa kantajaa vastaan riidanalaisen päätöksen 357 ja 358 perustelukappaleessa esittämät väitteensä yleisesti S:n (FC) muistiinpanoihin eikä ainoastaan päätöksen 349 perustelukappaleessa mainittuihin muistiinpanojen kolmeen katkelmaan.

155 Tästä on ensinnäkin todettava, että riidanalaisen päätöksen 357 perustelukappaleessa todellakin nimenomaisesti viitataan S:n (FC) muistiinpanoihin. Tällaisen viittauksen ei kuitenkaan voida katsoa merkitsevän, että komissio tarkoitti sillä kaikkia S:n (FC) muistiinpanoissa olevia 19:ää viittausta kantajaan. Kun otetaan huomioon komission riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa esittämä päätelmä, tällainen yleinen viittaus ei edellä 96 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan täytä komission asiakirja-aineiston täsmällisyyden vaatimuksia. Näin on käsiteltävässä asiassa erityisesti siksi, että S:n (FC) muistiinpanot muodostavat merkittävän osan komission kantajaa vastaa esittämistä todisteista eli niihin perustuu 19 niistä 21 tapauksesta, joissa kantaja on mainittu nimeltä. Joka tapauksessa, jos tämä komission riidanalaisen päätöksen 357 perustelukappaleessa esittämä väite viittauksista S:n (FC) muistiinpanoihin hyväksyttäisiin, näiden kahden perustelukappaleen ja 352 perustelukappaleen selkeän sanamuodon välillä olisi ylitsepääsemätön ristiriita.

156 Tämän perusteella on katsottava, että riidanalaisen päätöksen 357 perustelukappaleen viittaus S:n (FC) muistiinpanoihin koskee ainoastaan 349 perustelukappaleessa tarkoitettuja kolmea viittausta ja S:n (FC) muistiinpanoja 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta.

157 Riidanalaisen päätöksen 358 perustelukappaleessa komissio viittaa abstraktisti ja yleisesti kaikkiin ”rikkomisen aikaisiin asiakirjatodisteisiin (mainittu 4.3 kohdassa)”. Edellä 117 kohdassa mainituista 21 tapauksesta käy kuitenkin ilmi, että rikkomisen kesto, jonka komissio on lukenut kantajan syyksi, ei perustunut muihin rikkomisen aikaisiin todisteisiin, joissa kantaja olisi mainittu nimenomaisesti suoraan tai epäsuorasti, kuin S:n (FC) muistiinpanoihin. On huomautettava, että W:n (EKA) muistiinpanojen

katkelmissa, jotka koskevat Turussa 14.10.1997 pidettyä kokousta ja joihin komissio vetoaa riidanalaisen päätöksen 162–164 perustelukappaleessa, ei viitata millään lailla kantajaan. Tämän vuoksi samoin kuin S:n (FC) muistiinpanoihin 357 perustelukappaleessa tehdystä viittauksesta on tästäkin viittauksesta S:n (FC) muistiinpanoihin todettava, ettei sen abstraktin ja yleisen luonteen perusteella voida katsoa, kuten komissio väittää, että se olisi kattanut kaikki muistiinpanoihin perustuvat viittaukset, joilla näytetään toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen, myös S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan, jotka komissio kuitenkin poisti todisteiden joukosta riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa. Riidanalaisen päätöksen 357 perustelukappaleen yhteydessä esitetyistä syistä on joka tapauksessa niin, että komission väitteen mahdollinen hyväksyminen johtaisi komission riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa tekemien päätelmien ja 5.4.1.1 kohdassa esitettyjen perustelujen väliseen ylitsepääsemättömään ristiriitaan.

158 Tämän perusteella on katsottava, että riidanalaisen päätöksen 358 perustelukappaleen viittaus ”rikkomisen aikaisiin asiakirjatodisteisiin (mainittu 4.3 kohdassa)” koskee ainoastaan 349 perustelukappaleessa tarkoitettua kolmea viittausta ja S:n (FC) muistiinpanoja 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta.

159 Kolmanneksi komission mukaan oikeuskäytännöstä käy ilmi, ettei tietojen epäsuoralla esittämistavalla tai toissijaisella merkityksellä ole vaikutusta siihen, voidaanko niitä käyttää todisteena. Kuten riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen selkeästä sanamuodosta ja komission kirjelmistä kuitenkin käy ilmi, käsiteltävässä asiassa komissio on hallinnollisen menettelyn kontradiktorisessa vaiheessa päättänyt varauksetta poistaa todisteiden joukosta S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan.

160 Koska komissio on näin ollen riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen kahdessa ensimmäisessä virkkeessä paitsi tunnustanut S:n (FC) muistiinpanojen 15 muun viittauksen kantajaan olevan epäluotettavia myös todennut tämän perustelukappaleen kolmannessa virkkeessä, ettei se voi vedota näihin S:n (FC) muistiinpanojen viittauksiin näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen, on todettava, että komission olisi pitänyt tuoda selkeästi esiin, jos se myöhemmin tästä huolimatta katsoi, että kyseisiin viittauksiin voidaan vedota aihetodisteina.

161 Komissio ei nimittäin missään vaiheessa riidanalaisen päätöksen 353 ja 356 perustelukappaleessa palauta näitä S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan aihetodisteidensa kokonaisuuteen näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

162 Edellä esitetystä seuraa, että on perustellusti esitetty, että komissio on päättänyt riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa poistaa S:n (FC) muistiinpanojen 15 muuta viittausta kantajaan tätä vastaan esitettävien todisteiden joukosta ja jättää ne komission aihetodisteiden kokonaisuuden ulkopuolelle.

– Päätelmät kantajaa vastaan esitetyistä todisteista, jotka koskevat tämän väitettyä osallistumista kyseiseen rikkomiseen

163 Aivan aluksi on todettava, ettei komissio mainitse riidanalaisen päätöksen 5.4.1.1 kohdassa lainkaan, että kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen olisi päättynyt

9.2.2000. Komissio ei myöskään esitä tässä kohdassa näyttöä sen päivän määrittämiseksi, jona kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen päättyi.

164 Komissio toteaa toiseksi vastaukseksi kantajan tästä esittämiin väitteisiin (katso edellä 57 kohta), ettei sillä ole merkitystä, ettei kantaja kuullut EKA:n lausuntoa CEFIC:n 9.2.2000 pidetyn virallisen kokouksen yhteydessä järjestetyssä kokouksessa, koska kartelli päättyi tuona päivänä. Joka tapauksessa komission mukaan se seikka, että kantaja väittää, ettei se ole kuullut kyseistä lausumaa, viittaa vahvasti kantajan osallistuneen 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

165 Aivan aluksi on todettava, ettei voida hyväksyä komission väitettä, jolla pyritään suhteuttamaan merkitystä, joka on kantajan väitetyn kyseiseen kartelliin osallistumisen päättymisajankohdan määrittämisellä, voi kuitenkaan menestyä. On syytä muistaa, että kilpailusääntöjen rikkomisen kesto, joka edellyttää, että rikkomisen viimeinen päivä on tiedossa, on yksi niistä rikkomisen olennaisista tekijöistä, joiden osalta todistustaakka on komissiolla (edellä 105 kohdassa mainittu asia Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomion 52 kohta). Komission on näin ollen käsiteltävässä asiassa esitettävä todisteet kantajan osallistumisesta 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

166 Lisäksi komissiolla oli käsiteltävässä asiassa erityinen velvollisuus määritellä viimeinen päivä, jona kantajan väitetty rikkominen päättyi, sillä väitetiedoksiantoa koskevien kantajan huomautusten 48 ja 49 kohdasta ja kantajan käsiteltävässä asiassa esittämistä kirjelmistä käy ilmi, että kantaja on nimenomaisesti kiistänyt osallistuneensa 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Näin ollen on todettava, ettei komissio ole esittänyt 5.4.1.1 kohdassa, jossa sen olisi pitänyt arvioida kantajan vastaukseksi väitetiedoksiantoon esittämiä huomautuksia ja tehdä lopullisesti päätelmät kyseisestä hallinnollisesta menettelystä, minkä perusteiden mukaisesti se lopulta katsoi

kantajan huomautuksista huolimatta, että tämä oli osallistunut 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

167 Kolmanneksi on joka tapauksessa todettava, että, kuten komissio itsekin myöntää, se väittää määritelleensä viimeisen päivän, jona kartellin jäsenet osallistuivat rikkomiseen, viittaamalla riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleeseen, joka kuuluu kartellin historiaa käsittelevään 4.3 kohtaan, ja tehneensä tätä koskevat päätelmät vasta riidanalaisen päätöksen 488 perustelukappaleessa, joka kuuluu luvussa ”7. Rikkomisen kesto” olevaan 7.1 kohtaan ”Alkamis- ja päättymisajankohta”.

168 Sekä riidanalaisen päätöksen 488 että 283 perustelukappaleessa, joihin komissio viittaa, mainitaan päivämäärä 9.2.2000, jona kartellin jäsenet pitivät CEFIC:n virallisen kokouksen yhteydessä Brysselissä lainvastaisen kokouksen. Komission esittämät perustelut, jotka koskevat päivämäärän 9.2.2000 pitämistä rikkomisen päättymisajankohtana kantajan osalta, ovat kuitenkin epäselvät ja ristiriitaiset.

169 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa, että 9.2.2000 Brysselissä järjestettiin CEFIC:n virallinen kokous, johon kantaja osallistui. Samasta perustelukappaleesta käy ilmi, että S (EKA) tiedotti kokouksen yhteydessä ”kollegoilleen, että se kieltäytyy osallistumasta uusiin keskusteluihin kilpailijoidensa kanssa”. Näin ollen on todettava, että vaikka komissio on todennut selvästi riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa, että EKA:n, Arkema Francen ja kantajan osallistuminen CEFIC:n viralliseen kokoukseen käy ilmi sen todistusaineistosta, komissio ei ole esittänyt mitään todisteita kantajan osallistumisesta 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, jossa S (EKA) olisi esittänyt lausunnon EKA:n puolesta. Riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa komissio ei edes mainitse, että CEFIC:n

virallisen kokouksen yhteydessä 9.2.2000 pidettiin lainvastainen kokous. Komissio mainitsee ainoastaan samana päivänä pidetyn CEFIC:n virallisen ”kokouksen yhteydessä” EKA:n puolesta annetun lausunnon.

170 Edellä esitetystä seuraa näin ollen, että komissio olettaa riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleessa kantajan osallistuneen 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen ainoastaan sillä perusteella, että se osallistui CEFIC:n 9.2.2000 pidettyyn viralliseen kokoukseen. Tällainen olettamus on riittämätön, koska kantaja on nimenomaisesti kiistänyt väitetiedoksiantoon esittämissään huomautuksissa osallistuneensa 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Lisäksi on pantava merkille, ettei komissio väitä missään riidanalaisen päätöksen kohdassa, että CEFIC:n virallisten kokousten osanottajat väistämättä osallistuivat myös niiden yhteydessä pidettyihin kartellin kokouksiin. Komissio toteaa pikemminkin riidanalaisen päätöksen 76 perustelukappaleessa, että ylimmän johdon tasolla keskusteluja käytiin monenvälisissä kokouksissa, usein CEFIC:n natriumkloraattia koskevan työryhmän kokousten yhteydessä.

171 Se, että komissio liittää toisiinsa 9.2.2000 pidetyn CEFIC:n virallisen kokouksen ja samana päivänä pidetyn lainvastaisen kokouksen, käy uudelleen ilmi riidanalaisen päätöksen 488 perustelukappaleesta, jossa se viittaa riidanalaisen päätöksen 283 perustelukappaleeseen ja väittää – esittämättä mitään näyttöä näkemyksensä tueksi –, että ”viimeinen kilpailunvastainen kokous – johon Arkema France ja [kantaja] osallistuivat – pidettiin 9.2.2.2000” ja että ”[kantaja] osallistui suoraan 9.2.2000 pidettyyn kokoukseen”. On kuitenkin jälleen huomautettava, että koska komissio ei missään vaiheessa ole väittänyt eikä etenkään näyttänyt toteen, että osallistuminen CEFIC:n virallisiin kokouksiin tarkoitti myös osallistumista niiden yhteydessä pidettyihin kilpailunvastaisiin kokouksiin, kantaja aivan oikein huomauttaa, ettei komissio ole

esittänyt todisteita kantajan osallistumisesta 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, joka oli ainoa tuona päivänä järjestetty kartellin tapaaminen.

172 Riidanalaisen päätöksen liitteestä I käy lisäksi selvästi ilmi, ettei kantajaa ole mainittu 9.2.2000 pidetyn lainvastaisen kokouksen osanottajien joukossa. Komissio vetoaa kirjelmissään siihen, että kyse on pelkästä sisältövirheestä. Riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappaleesta ja riidanalaisen päätöksen alaviitteestä 114 käy kuitenkin ilmi, että liitteessä I luetteloidaan 72 kilpailusääntöjen vastaista yhteydenpitoa, joihin kyseisen kartellin jäsenet osallistuivat. Riidanalaisen päätöksen liitteessä I olevan taulukon viimeinen sarake viittaa siten väistämättä komission mainitsemaan 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen eikä samana päivänä pidettyyn CEFIC:n viralliseen kokoukseen. Riidanalaisen päätöksen perustelujen ja asiakirja-aineiston perusteella ei voida katsoa, että kantaja olisi osallistunut kyseiseen kartellin kokoukseen, kuten komissio väittää, ja että kantajan mainitsematta jättäminen riidanalaisen päätöksen liitteessä I lueteltujen 9.2.2000 pidetyn lainvastaisen kokouksen osanottajien joukossa johtuisi pelkästä sisältövirheestä.

173 Edellä esitetystä seuraa, että koska komissio ei ole esittänyt todisteita tästä asiasta, se väittää virheellisesti, että kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen olisi päättynyt 9.2.2000. Näin ollen on hyväksyttävä kantajan väite, jonka mukaan komissio ei ole näyttänyt toteen kantajan osallistumista 9.2.2000 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Komissio ei siten voinut katsoa, että kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen päättyi tuona päivänä.

174 Toiseksi edellä esitetystä käy yhtäältä ilmi, että rikkomisen aikaiset käsin kirjoitetut todisteet perustuvat ainoastaan S:n (FC) muistiinpanojen viittauksiin. Toisaalta S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvista 19 viittauksesta, joihin alun perin vedottiin hallinnollisen menettelyn alustavan vaiheen päätteeksi ja jotka koskevat kyseisen

rikkomisen ajanjaksoa, komissio sisällytti hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi nimenomaisesti ainoastaan kolme S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvaa viittausta, jotka on mainittu riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, ja 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta koskevan viittauksen aihetodisteiden kokonaisuuteen, jolla se pyrki näyttämään toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen. On katsottava, että muut S:n (FC) muistiinpanojen 15 viittausta kantajaan on riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleessa poistettu todistusteiden joukosta niiden puuttuvan näyttöarvon vuoksi.

175 Toiseksi kun kyse on komission aihetodisteisiin sisällyttämistä kantajan kilpailijoiden lausumista siltä osin kuin niillä voidaan näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen, edellä 117 ja 120 kohdassa tarkoitetuista komission esittämistä todisteista käy ilmi, että sitä ajanjaksoa, jona komissio katsoi kantajan osallistuneen rikkomiseen, koskevat lausunnot olivat EKA:n ja FC:n eivätkä minkään muun yrityksen antamia. Näin ollen on todettava, ettei komissio ole vedonnut hallinnollisen menettelyn alustavassa vaiheessa eikä hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi edellä 6 kohdassa mainittuihin ja hakemuksen liitteeseen A.3 sisältyviin Arkema Francen lausuntoihin näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

176 Kolmanneksi komissio käytti todisteena kantajan tunnustusta, joka koski tämän osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Osallistumisen laajuuden määrittelyn komissio perusti S:n (FC) muistiinpanoihin tästä kokouksesta sekä FC:n ja EKA:n lausuntoihin.

177 Komission esittämien todisteiden näyttöarvoa on ensin arvioitava edellä 163–176 kohdassa esitettyjen päätelmien valossa, minkä jälkeen on selvitettävä,

riittävätkö nämä todisteet näyttämään toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen.

Kantajaa vastaan esitettyjen todisteiden näyttöarvo

– Rikkomisen aikaiset kirjalliset todisteet kantajan suorasta osallisuudesta kyseiseen rikkomiseen

178 Ensinnäkin S:n (FC) muistiinpanoihin sisältyvien 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta koskevien merkintöjen näyttöarvoa on tarkasteltava samanaikaisesti kyseiseen kokoukseen osallistumista koskevan kantajan tunnustuksen (ks. edellä 216–218 kohta) kanssa.

179 Ensiksi riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetuista S:n (FC) muistiinpanojen kolmesta viittauksesta kantajaan on todettava, että kun otetaan huomioon huomautukset, joita asianosaiset ovat esittäneet kirjelmissään ja unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisesti tai suullisesti esittämiin kysymyksiin antamissaan vastauksissa, S:n (FC) muistiinpanot sisältyvät komission asiakirja-aineistoon konekirjoitettuina, ja S (FC) on itse kirjoittanut ne uudelleen kirjoituskoneella ja kääntänyt siten suomesta englanniksi omat muistiinpanonsa, jotka hän oli itse tehnyt kustakin merkintöjen tai kuvailun kohteena olleesta tilanteesta. Riippumatta joihinkin katkelmiin tehdyistä muutamista muodollisista tai terminologisista muutoksista, joihin unionin yleinen tuomioistuin kiinnitti komission huomion suullisessa käsittelyssä, on todettava, että siltä osin kuin asiakirja-aineistoon sisältyvät muistiinpanot ovat uskollinen käännös ja toisinto S:n (FC) alun perin käsin tosiseikkojen tapahtuma-aikaan kirjoittamista muistiinpanoista, näitä englanniksi uudelleen kirjoitettuja

muistiinpanoja on pidettävä rikkomisen aikaisena kirjallisena todisteena. Näin ollen riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetut kolme viittausta S:n (FC) muistiinpanoihin ovat tällainen todiste.

180 S:n (FC) muistiinpanoista, jotka koskevat hänen S:n (EKA) kanssa 16.12.1996 käymää puhelinkeskustelua, käy tarkemmin ilmi S:n (FC) maininta keskusteluistaan kantajan kanssa. Tässä komission riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa esittämässä S:n (FC) muistiinpanojen uudelleen koneella kirjoitetussa katkelmassa, joka koskee 16.12.1996 käytyä keskustelua, todetaan seuraavaa: ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleen tässä osassa viitataan myös 130 perustelukappaleeseen. Komissio toteaa viimeksi mainitussa perustelukappaleessa katsovansa, että tämä todiste näyttää toteen kantajan osallistumisen kartelliin, koska tämä oli osallistunut lainvastaiseen yhteydenpitoon kilpailijansa kanssa.

181 Toiseksi S (FC) on maininnut muistiinpanoissaan, jotka koskevat hänen S:n (EKA) kanssa 4.12.1998 käymäänsä puhelinkeskustelua, että Arkema France oli keskustellut kantajan kanssa. Tässä komission riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa esittämässä S:n (FC) muistiinpanojen uudelleen koneella kirjoitetussa katkelmassa, joka koskee 4. joulukuuta 1998 käytyä keskustelua, todetaan seuraavaa: ”[LUOTTAMUKSELLINEN]” Riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleen tässä osassa viitataan myös 219 perustelukappaleeseen, jossa toistetaan sama lainaus.

182 Kolmanneksi S:n (FC) muistiinpanoissa, jotka koskevat hänen ja M:n (Arkema France) 9.12.1999 käymää puhelinkeskustelua, käy ilmi, että jompikumpi heistä oli keskustellut kantajan kanssa. Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa viimeksi mainitusta puhelinkeskustelusta, ettei se pystynyt selvittämään,

kumpi keskustelijoista oli keskustellut kantajan kanssa. Toisin kuin komissio antaa olettaa riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, tämä epäselvyys ei kuitenkaan ole merkityksetön. Mukana olleiden välikäsien määrän moninkertaistuminen heikentää kyseistä yhteydenpitoa koskevan todisteen luotettavuutta. Tämän uudelleen kirjoitetun katkelman luotettavuusaste on näin ollen merkittävä, jos kantajan kanssa on tosiasiassa keskustellut S (FC) eikä L (Arkema France).

183 Tästä 9.12.1999 käydystä puhelinkeskustelusta on vielä huomautettava, että sitä koskevassa S:n (FC) muistiinpanojen katkelmassa, jonka komissio on toistanut riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, todetaan seuraavaa: ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleen tässä osassa viitataan myös 258 perustelukappaleeseen. Viimeksi mainitussa perustelukappaleessa komissio toteaa näiden kahden keskustelleen tässä yhteydessä tarpeesta tehdä kilpailijoiden välinen uusi yleissopimus. Sen lisäksi mitä edellä mainitussa katkelmassa, jonka komissio on toistanut riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, todetaan, riidanalaisen päätöksen 258 perustelukappaleessa toistetuissa S:n (FC) muistiinpanoissa täsmennetään seuraavaa:

”[LUOTTAMUKSELLINEN]”.

184 Toiseksi on pidettävä mielessä, että kuten riidanalaisen päätöksen 350 perustelukappaleesta käy ilmi, riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa mainitut S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat kolme viittausta kantajaan, osoittavat komission mukaan selvästi puhelimitse käydyn suoran yhteydenpidon kantajan kanssa ja ovat ilmeinen osoitus kantajan suorasta osallistumisesta yleisiin hinnoittelusopimuksiin. Komission kirjelmistä ja vastauksista, joita komissio antoi unionin yleisen tuomioistuimen sille istunnossa esittämiin kysymyksiin, käy yhtäältä ilmi, että nämä kolme todistetta olivat hyvin ratkaisevia ja että ne muodostivat siten komission kantajaa

vastaan esittämän keskeisen näytön, joka koski sen osallistumista yhteen, jatkuvaan ja Euroopan laajuiseen rikkomiseen, ja toisaalta, että nämä rikkomisen aikaiset todisteet olivat erityisen raskauttavia kantajan kannalta, vaikka ne eivät olleetkaan ainoita komission esiin tuomia todisteita. Kantaja sitä vastoin kiistää rikkomisen aikaisten todisteiden näyttöarvon näytettäessä toteen sen osallistumista kyseiseen rikkomiseen.

185 Tästä on ensinnäkin huomautettava, että, toisin kuin komissio väittää, kantaja on kiistänyt väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa (katso erityisesti väitetiedoksiantoon annetun vastauksen 76 kohta) S:n (FC) muistiinpanojen ja erityisesti 16.12.1996 käytyä puhelinkeskustelua koskevien muistiinpanojen näyttöarvon.

186 Toiseksi on yleisesti huomautettava, että, toisin kuin komissio väittää, nämä riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetut S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat kolme viittausta kantajaan ovat epäsuoria todisteita kantajan väitetystä osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen.

187 Mainitut kolme viittausta osoittavat, ettei S:n (FC) ja S:n (EKA) puhelinkeskusteluissa (16.12.1996 ja 4.12.1998) eikä S:n (FC) ja L:n (Arkema France) puhelinkeskusteluissa (9.12.1999) mainittu S:n (FC) ja kantajan välistä keskustelua [ks. S:n (FC) muistiinpanot 16.12.1996 ja 9.12.1999 käymistään keskusteluista, siltä osin kuin S:n (FC) ja kantajan voidaan katsoa käyneen viimeisen keskustelun komission esittämistä epäilyistä huolimatta] eikä Arkema Francen ja kantajan välistä keskustelua [katso S:n (FC) muistiinpanot sen 4.12.1998 käymästä keskustelusta].

188 Näin ollen kuten kantaja toteaa, näissä riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetuissa kolmessa viittauksessa, jotka perustuvat S:n (FC) muistiinpanoihin, mainitaan ainoastaan epäsuorasti keskustelu, jonka kantaja ja yksi tämän kilpailija ovat väitetysti käyneet ennen suoraan viittausten kohteena olevaa tapahtumaa. Kyseisten todisteiden näyttöarvo on näissä olosuhteissa heikentynyt, koska ne eivät anna suoraa näyttöä kantajan osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen. Jotta nämä muistiinpanot voisivat näyttää suoraan toteen osallistumisen kilpailusääntöjen rikkomiseen, komission olisi pitänyt saada ne suoraan kantajalta (esimerkiksi tutkiessaan sen toimitiloja, mitä ei kuitenkaan käsiteltävässä asiassa tehty), tai niiden olisi mahdollisesti pitänyt olla käsin kirjoitettuja [kuten S:n (FC) muistiinpanot] kertomuksia niiden laatijan ja kantajan välisen keskustelun sisällöstä. Käsiteltävässä asiassa yksikään S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvasta kolmesta viittauksesta, joihin komissio vetoaa riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, ei ole mainitun kaltainen suora todiste kantajan osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen.

189 Vaikka nämä riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetut S:n (FC) muistiinpanoihin perustuvat kolme viittausta kantajaan ovat rikkomisen aikaisia todisteita sikäli kuin ne liittyvät rikkomisen mahdollisesti osoittaviin tapahtumiin, on todettava, etteivät ne kuitenkaan ole rikkomisen aikaisia todisteita tapahtumista, joissa kantaja olisi ollut suoraan mukana. Tämän vuoksi, vaikka nämä kolme viittausta koskevat rikkomisen ajankohdan tapahtumia, niiden näyttöarvon selvittämiseksi on tutkittava, tukevatko muut todisteet niitä riittävästi.

190 Kolmanneksi kun kyse on S:n (FC) ja kantajan välisistä väitetyistä keskusteluista, jotka mainitaan S:n (FC) muistiinpanoissa 16.12.1996 tai 9.12.1999 käytyjen puhelinkeskustelujen yhteydessä, ja sikäli kuin komission esittämistä epäilyistä huolimatta voidaan

katsoa, että S (FC) ja kantaja kävivät tämän viimeksi mainitun puhelinkeskustelun, on yllättävää, ettei S (FC) kirjannut muistiinpanoihinsa keskustelun sisältöä.

191 Itse asiassa, kuten asiakirja-aineistosta ja erityisesti S:n (FC) muistiinpanojen katkelmista käy ilmi, S:llä (FC) oli selvästi tapana tehdä muistiinpanot yhteydenpidostaan kilpailijoihinsa (puhelinkeskusteluista ja kokouksista). Myös komissio viittaa tähän riidanalaisen päätöksen 351 perustelukappaleen viimeisessä virkkeessä, jossa se toteaa, että ”[S:n (FC)] muistiinpanot ovat pöytäkirjoja ja tiivistelmiä kokouksista ja puhelinkeskusteluista, joihin hän itse on osallistunut”. On kuitenkin selvää, ettei kyseisiin muistiinpanoihin sisälly pöytäkirjaa tai tiivistelmää mistään S:n (FC) ja kantajan välisestä suorasta puhelinkeskustelusta.

192 Neljänneksi on todettava, että S:n (FC) kuulemisesta komissiossa tehdystä puhtaaksikirjoituksesta käy ilmi, ettei S (FC) maininnut tässä tilanteessa eikä siten vahvistanut näitä kahta kantajan kanssa käytyä keskustelua, joihin hän viittasi muistiinpanoissaan 16.12.1996 ja 9.12.1999 käytyjen keskustelujen yhteydessä. Unionin yleinen tuomioistuin panee vastaavasti merkille, ettei komissio ole edes katsonut tarpeelliseksi pyytää mainitun kuulemisen yhteydessä S:ää (FC) selvittämään, miksi hänen muistiinpanoissaan ei ole tiivistelmää näistä kantajan kanssa väitetysti käydyistä puhelinkeskusteluista, näiden keskustelujen sisältöä tai edes riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitettujen hänen muistiinpanoissaan olevien kolmen kantajaa koskevan viittauksen merkitystä.

193 Kolmanneksi on arvioitava edellä 184–192 kohdassa mainittujen huomautusten yhteydessä kunkin riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetun kolmen viittauksen mahdollista näyttöarvoa.

194 Ensinnäkin voidaan havaita, että 16.12.1996 käytyä puhelinkeskustelua koskevien S:n (FC) muistiinpanojen maininta ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”, jonka komissio tuo esiin riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, voi olla ensi näkemältä todiste suorasta yhteydenpidosta kartellin jäsenen ja kantajan välillä.

195 Kuten kuitenkin on esitetty edellä 186–192 kohdan yleisissä huomautuksissa, mitkään S:n (FC) muistiinpanot eivät viittaa suoraan väitettyyn keskusteluun, jonka hän kävi kantajan kanssa ja johon viitataan 16.12.1996 käytyä puhelinkeskustelua koskevissa muistiinpanoissa. Myöskään kantajan kuulemista koskeva puhtaaksikirjoitus ei sisällä tietoa 16.12.1996 käydystä puhelinkeskustelusta eikä väitetysti tätä ennen kantajan kanssa käydystä keskustelusta. Komissio ei myöskään esitä riidanalaisen päätöksen 130 perustelukappaleessa, jossa viitataan kyseiseen puhelinkeskusteluun, muita todisteita, joilla voitaisiin vahvistaa S:n (FC) muistiinpanojen näyttöarvo tältä osin. Lisäksi on huomautettava, ettei EKA:n lausunnoista ilmene seikkoja, jotka voisivat vahvistaa 16.12.1996 käydyn puhelinkeskustelun sisällön S:n (FC) muistiinpanoissa mainitun kaltaisena.

196 Näin ollen on katsottava, että koska mitkään todisteet eivät vahvista S:n (FC) muistiinpanoja 16.12.1996 käydystä puhelinkeskustelusta, jossa kantajan nimi mainittiin mutta joka ei suoraan koskenut kantajaa, tämä muistiinpanojen viittaus kantajaan ei ole riittävän luotettava todiste, jonka avulla voitaisiin näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

197 Toiseksi voidaan havaita, että S:n (FC) ja S:n (EKA) 4.12.1998 käymää puhelinkeskustelua koskevien S:n (FC) muistiinpanojen maininta ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”, jonka komissio tuo esiin riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, voi niin ikään olla ensi näkemältä todiste suorasta yhteydenpidosta kartellin jäsenen ja

kantajan välillä siitä huolimatta, että komissio raportoi väitetystä Arkema Francen ja kantajan välisestä keskustelusta epäselvin sanakääntein.

198 On kuitenkin huomautettava, ettei kyseinen muistiinpanomerkintä koske 4.12.1998 käydyn puhelinkeskustelun osapuolen ja kantajan välistä keskustelua vaan että siinä mainitaan kolmannen tahon, Arkema Francen ja kantajan välinen keskustelu. Seuraavaksi on todettava, ettei S:n (FC) kuulemisesta komissiossa tehty puhtaaksikirjoitus sisällä tietoa, joka selventäisi muistiinpanoihin kirjatun 4.12.1998 käydyn keskustelun sisältöä. Komissio ei myöskään esitä riidanalaisen päätöksen 219 perustelukappaleessa, jossa viitataan kyseiseen puhelinkeskusteluun, muita todisteita, joilla voitaisiin vahvistaa S:n (FC) muistiinpanojen näyttöarvo tältä osin. Lisäksi on huomautettava, ettei EKA:n lausunnoista ilmene seikkoja, jotka voisivat vahvistaa 4.12.1998 käydyn puhelinkeskustelun sisällön S:n (FC) muistiinpanoissa mainitun kaltaisena. Lopuksi on huomautettava, ettei Arkema Francen lausunnoista, jotka L (Arkema France) antoi komissiossa 24.9.2004 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa, ilmene seikkoja, jotka voisivat vahvistaa S:n (FC) muistiinpanoissa mainitun 4.12.1998 käydyn puhelinkeskustelun eli sen, että Arkema France olisi keskustellut kantajan kanssa. Viimeksi mainittu toteamus ei ole yllättävä, koska, kuten kantaja huomauttaa, Arkema Francen kuulemisen puhtaaksikirjoituksesta käy ilmi, että Arkema France katsoi kantajan olleen kartellin jäsen ainoastaan ensimmäisellä lokakuusta 1994 vuoden 1998 puoliväliin ulottuneella jaksolla eikä enää toisella vuoden 1998 puolivälistä toukokuuhun 2000 ulottuneella jaksolla.

199 Näin ollen on katsottava, että koska mitkään todisteet eivät vahvista S:n (FC) muistiinpanoja 4.12.1998 käydystä puhelinkeskustelusta, tämä muistiinpanojen viittaus kantajaan ei ole riittävän luotettava todiste, jonka avulla voitaisiin näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

200 Kolmanneksi voidaan havaita, että S:n (FC) ja L:n (Arkema France) 9.12.1996 käymää puhelinkeskustelua koskevien S:n (FC) muistiinpanojen maininta ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”, jonka komissio tuo esiin riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa, voi muodostaa ensi näkemältä todisteen suorasta yhteydenpidosta kartellin jäsenen ja kantajan välillä.

201 Toisaalta jos oletetaan, että S (FC) on keskustellut kantajan kanssa, kuten edellä 186–192 kohdan yleisissä huomautuksissa on esitetty, on huomattava, ettei S:n (FC) muistiinpanoissa käsitellä suoraan niissä mainittua hänen ja kantajan väitettyä keskustelua. Myöskään kantajan kuulemista koskeva puhtaaksikirjoitus ei sisällä tietoa kantajan kanssa väitetysti käydystä keskustelusta. Komissio ei myöskään esitä riidanalaisen päätöksen 258 perustelukappaleessa, jossa viitataan kyseiseen puhelinkeskusteluun, muita todisteita, joilla voitaisiin vahvistaa S:n (FC) muistiinpanojen näyttöarvo 9.12.1999 käydyn keskustelun osalta. Lisäksi lausunnoista, jotka Arkema France [L (Arkema France)] antoi komissiossa 24.9.2004 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa, ei ilmene tältä osin – kuten ei 4.12.1998 käydyn puhelinkeskustelukaan osalta – seikkoja, jotka voisivat selventää unionin yleiselle tuomioistuimelle S:n (FC) muistiinpanoissa mainittua 9.12.1999 käytyä puhelinkeskustelua.

202 Toisaalta jos oletetaan, että L (Arkema France) on keskustellut kantajan kanssa, on todettava, että tämän keskustelun sisältö on ristiriitainen sellaisena kuin S (FC) on kuvannut sitä koneella kirjoitetuissa muistiinpanoissaan ja sellaisena kuin L (Arkema France) on kuvannut sitä kuulemistilaisuudessa 24.9.2004 esittämissään lausunnoissa. Ensinnäkään Arkema Francen kuulemistilaisuudessa esittämissä lausunnoissa ei mainita sen yhteydenpitoa kantajaan, ja ennen kaikkea, kuten kantaja huomauttaa, näyttää jälleen siltä, että vaikka Arkema France kertoi kantajan olleen kartellin jäsen lokakuusta 1994 vuoden 1998 puoliväliin ulottuneella ensimmäisellä jaksolla,

on ilmeistä, ettei kantaja ollut kartellin jäsen vuoden 1998 puolivälistä toukokuuhun 2000 ulottuneella toisella jaksolla.

203 Näin ollen on katsottava, että koska mitkään todisteet eivät vahvista S:n (FC) muistiinpanoja 9.12.1999 käydystä puhelinkeskustelusta, tämä muistiinpanojen viittaus kantajaan ei ole riittävän luotettava todiste, jonka avulla voitaisiin näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

204 Kun otetaan huomioon edellä 178–203 kohdassa esitetyt toteamukset ja koska ei ole esitetty todisteita, jotka vahvistaisivat S:n (FC) muistiinpanoissa tehdyt ja riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa mainitut kolme viittausta, on katsottava, etteivät nämä kolme komission esittämää todistetta ole riittävän luotettavia, jotta niiden perusteella voitaisiin näyttää toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen.

– FC:n ja EKA:n lausunnot

205 Kuten edellä 175 kohdassa on todettu, kantajan kilpailijoiden lausunnoista ainoastaan EKA:n ja FC:n lausuntojen näyttöarvoa on tarpeen tutkia.

206 Ensiksi on tutkittava kantajan väitettä, jolla pyritään kiistämään kilpailijoiden lausuntojen luotettavuus sillä perusteella, että nämä pyrkisivät hyötymään yhteistyötiedonannosta. Tästä riittää kuin huomautetaan, että, kuten edellä 100–106 kohdassa esitetystä oikeuskäytännöstä ilmenee, missään säännöksessä tai millään unionin oikeuden yleisellä periaatteella ei kielletä komissiota tukeutumasta yhtä yritystä vastaan niiden

muiden moitittujen yritysten lausuntoihin, jotka komissio on saanut sellaisen yhteistyötiedonannon soveltamista koskevan hakemuksen yhteydessä, jolla haetaan sakoista vapauttamista tai niiden alentamista. Mainituista kohdista ilmenee myös, että on kuitenkin niin, että kartelliin osalliseksi katsotun yrityksen lausuntoa, jonka totuudenmukaisuuden on riitauttanut useampi muu kartelliin osalliseksi katsottu yritys, ei voida pitää riittävänä näyttönä jälkimmäisten yritysten toteuttamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jos sen tukena ei ole muita todisteita, mutta vaatimukset muista todisteista voivat olla alhaisempia kyseisten lausuntojen luotettavuuden vuoksi. Tätä vaatimusta, joka koskee muiden todisteiden esittämistä lausunnon tueksi, on noudatettava myös siinä tapauksessa, että toinen tutkinnan kohteena oleva yritys kiistää kyseisen lausunnon. Käsiteltävässä asiassa kantaja on kiistattomasti kiistänyt EKA:n ja FC:n lausunnot.

207 Toiseksi on siten arvioitava EKA:n ja FC:n lausuntojen luotettavuutta.

208 Komissio mainitsee EKA:n lausunnot riidanalaisen päätöksen 4.3 kohdassa, jossa käsitellään Turussa 14.10.1997 pidettyä kokousta ja 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta.

209 EKA:n lausuntoja 14.10.1997 Turussa pidetystä kokouksesta lainataan riidanalaisen päätöksen 162 perustelukappaleessa, 4.3 kohdassa. Näissä 162 perustelukappaleessa esitetyissä EKA:n lausunnon osissa kerrotaan, että FC lisäsi jatkuvasti toimituksiaan Espanjaan ja Portugaliin ja että vaarana oli, että espanjalaiset valmistajat kääntyisivät tämän vuoksi Ranskaa vastaan. EKA totesi tämän jälkeen seuraavaa: ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”.

210 Riidanalaisen päätöksen 163 ja 164 perustelukappaleessa komissio lainaa S:n (FC) ja W:n (EKA) muistiinpanoja. On kuitenkin huomattava, että vaikka näistä merkinnöistä käy ilmi, että Arkema France ja EKA olivat huolissaan Espanjan markkinoiden tulevaisuudesta, kantajan nimeä ei mainita missään kohdassa suoraan tai epäsuorasti.

211 Komissio esittää Turussa 14.10.1997 pidetystä kokouksesta päätelmän riidanalaisen päätöksen 165 perustelukappaleessa, jossa se toteaa seuraavaa:

”[T]arkasteltiin kysymystä siitä, ettei [FC] ollut noudattanut Portugalin, Espanjan ja Ranskan markkinaosuuksia. EKA ja [FC] sopivat myös hinnankorotuksista näissä maissa, mikäli muut saavat tähän muiden kilpailijoiden tuen. ”

212 Tätä komission viimeisintä tulkintaa riidanalaisen päätöksen 162 perustelukappaleessa siteeratuista EKA:n lausunnoista ei voida hyväksyä. Kyseisen lausunnon sanamuodosta käy ilmi ainoastaan, että EKA ja FC olivat sopineet tarkkailevansa, miten muut kilpailijat reagoisivat siihen, että ne mahdollisesti nostaisivat hintojaan. Toisin kuin komissio väittää riidanalaisen päätöksen 165 perustelukappaleessa, asiakirja-aineiston perusteella ei sitä vastoin voida päätellä, että ennen hintojen korottamista sille olisi saatava kilpailijoiden, muun muassa kantajan, tuki. Lisäksi, kuten edellä on jo huomautettu, vaikka riidanalaisen päätöksen 163 ja 164 perustelukappaleessa vastaavasti siteeratut S:n (FC) ja W:n (EKA) muistiinpanot osoittavat, että Espanjan ja Portugalin markkinoilla oli jännitteitä, jotka olisivat saattaneet johtaa vastatoimiin Ranskan markkinoilla, muistiinpanoissa ei kuitenkaan mainita kantajan osallistuneen millään tavalla tähän, eikä niissä vahvisteta EKA:n lausuntoa hinnankorotuksia koskevasta sopimuksesta, jonka tekeminen olisi edellyttänyt tukea kilpailijoilta, kuten kantajalta.

213 Kuten kantaja huomauttaa muiden toimijoiden käyttäytymisestä kilpailuilla markkinoilla, joka tapauksessa on mahdotonta sulkea pois sitä, että jos jompikumpi yrityksistä menettäisi markkinaosuuksia kilpailijan markkinoille tulon vuoksi, kyseinen yritys yrittäisi luonnollisesti hankkia asiakkaita lähimarkkinoilta. Toisin kuin komissio väittää, tämän perusteella on katsottava, ettei kilpailijan eli kantajan osallistumista EY 81 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen voida ilman lisätodisteita näyttää toteen sen seikan perusteella, että FC ja EKA saivat tietoonsa Turussa 14.10.1997 pidetyssä kokouksessa, että FC:n lisääntyneet toimitukset Espanjan markkinoille voisivat johtaa vastatoimiin Ranskan markkinoilla. Koska EKA:n tämän lausunnon tueksi ei ole esitetty todisteita, kantaja on perustellusti kiistänyt lausunnon luotettavuuden.

214 Komissio käsittelee riidanalaisen päätöksen 4.3 kohdassa EKA:n lausuntoja, jotka koskevat 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta. Tarkemmin sanoen komissio toteaa 182 perustelukappaleessa, että ”EKA, FC ja kantaja ovat lausunnoissaan todenneet, että [S (EKA), L (Arkema France), A (Aragonesas) ja S (FC)] osallistuivat tähän kokoukseen”. Näin ollen sikäli kuin komission esittämä kolmas todistetyyppi perustuu kantajan tunnustukseen, joka koskee sen osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, EKA:n tästä kokouksesta esittämien lausuntojen luotettavuutta on tarkasteltava ainoastaan kyseisen tunnustuksen näyttöarvon arvioinnin yhteydessä.

215 Toiseksi komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 4.3 kohdassa FC:n lausuntoihin ainoastaan siltä osin kuin ne koskevat 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta. Tarkemmin sanoen myös riidanalaisen päätöksen 182 perustelukappaleessa komissio toteaa, että ”EKA, FC ja kantaja ovat lausunnoissaan todenneet, että [S (EKA), L (Arkema France), A (Aragonesas) ja S (FC)] osallistuivat tähän kokoukseen.” Tämän vuoksi samoista syistä kuin edellä 214 kohdassa 28.1.1998 pidettyä lainvastaista

kokousta koskevien EKA:n lausuntojen yhteydessä FC:n tästä kokouksesta esittämien lausuntojen luotettavuutta on tarkasteltava ainoastaan kyseisen tunnustuksen näyttöarvon arvioinnin yhteydessä.

– Kantajan tunnustus, joka koski tämän osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

216 Kantaja kiistää osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Sen sijaan se väittää, että, kuten S:n (FC) muistiinpanoista käy ilmi, sen osallistuminen oli osittaista ja että sen osallistuminen ainoastaan yhteen riidanalaisen päätöksen liitteessä I luetelluista 72:sta kilpailusääntöjen vastaisesta yhteydenpidosta ei riitä näyttämään toteen kantajan osallistumista kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

217 Kantajan tunnustuksesta, joka koskee tämän osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, on syytä huomauttaa, että oikeuskäytännön mukaan se, että yritys komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä nimenomaisesti tai implisiittisesti myöntää joitakin tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja, voi olla lisätodiste arvioitaessa sitä, onko kanne hyväksyttävä (asia C-407/08 P, Knauf Gips v. komissio, tuomio 1.7.2010, Kok., s. I-6375, 90 kohta).

218 Jotta tällaista tunnustusta voidaan pitää luotettavana todisteena, on siis kanteen hyväksyttävyyttä arvioitaessa selvitettävä, täydentääkö tunnustus muita todisteita, joita komissio on esittänyt 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta.

219 Ensiksikin on kiistatonta, että kantaja on nimenomaisesti tunnustanut komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen.

220 Seuraavaksi on pantava merkille, että, toisin kuin komissio alun perin väitti kirjelmissään ja kuten se nimenomaisesti myönsi kuulemiskertomuksesta 3.9.2010 esittämissään huomautuksissa, kantaja osallistui ensimmäisen kerran kyseisen kartellin kokoukseen 28.1.1998 pidetyssä lainvastaisessa kokouksessa. Tämä toteamus perustuu näin ollen eksplisiittisesti FC:n lausuntoihin, sellaisina kuin ne on esitetty komission asiakirja-aineistossa. Näistä lausunnoista käy ilmi, että 28.1.1998 pidetty lainvastainen kokous oli verrattavissa aikaisempiin kokouksiin ”lukuun ottamatta sitä, että mukana oli myös [kantaja].”

221 Toiseksi riidanalaisen päätöksen 182–186 perustelukappaleesta käy ilmi, että komissio on kantajan osallistumisen toteen näyttämiseksi selvästi viitannut paitsi kantajan nimenomaiseen tunnustukseen, joka koskee sen osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, myös muihin todisteisiin. Komissio on viitannut tässä yhteydessä kyseisestä kokouksesta tehtyihin S:n (FC) muistiinpanoihin, jotka on toistettu komission asiakirja-aineiston sivuilla 1159 ja 1160, ja EKA:n lausuntoihin.

222 Asiakirja-aineiston kyseisistä sivuista, jotka sisältävät S:n (FC) muistiinpanot, unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että kantaja vastasi sille istunnossa esitettyyn kysymykseen, ettei se ollut enää varma, että kyseisillä sivuilla toistetut muistiinpanot viittasivat todella 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, ja että jos niin oli, ne koskivat kokousta, johon A (Aragonesas) ei ollut osallistunut.

223 Unionin yleinen tuomioistuin huomauttaa tästä ensinnäkin, että väitetiedoksiantoon annetun kantajan vastauksen 24 kohdassa kantaja selvästi siteeraa lainausmerkeissä pätkiä S:n (FC) muistiinpanoista ja tarkemmin muistiinpanojen 14–22 ja 24–32 luetelmakappaleista. Lisäksi kantaja mainitsee edelleen väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen 24 kohdassa selvästi, että väitetiedoksiannon 163 kohdassa toistetaan S:n (FC) muistiinpanojen sisältö 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa ensinnäkin, että kantaja esittää väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen 25 kohdassa huomautuksia väitetiedoksiannon 163 kohdassa siteerattujen muistiinpanojen sisällöstä, mutta se ei missään vaiheessa kiistä, että kyseiset muistiinpanot koskevat 28.1.1998 pidetyssä lainvastaisessa kokouksessa A:n (Aragonesas) läsnä ollessa käytyjä keskusteluja.

224 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että S:n (FC) muistiinpanojen johdannon toisesta kappaleesta, joka käsittelee 28.1.1998 pidettyä kokousta ja joka on mainittu sivun 1159 yläosassa, käy ilmi, että S (FC) ja L (Arkema France) olivat suunnitelleet, että kantaja osallistuu kokoukseen.

225 Kolmanneksi S:n (FC) 28.1.1998 pidetyn lainvastaisen kokouksen aikana tekemissä muistiinpanoissa, jotka on toistettu komission asiakirja-aineistoon sivuilla 1159 ja 1160, mainitaan kokouksessa käytyjen keskustelujen yhteydessä kantajan nimi joko implisiittisesti lyhenteenä ”Arag.” tai ”Ara” tai epäsuorasti kantajan edustajan A:n (Aragonesas) nimen kautta, mitä kantaja ei ole kiistänyt.

226 Näin ollen on aivan aluksi katsottava, että komission asiakirja-aineiston sivuilla 1159 ja 1160 mainitut S:n (FC) muistiinpanot koskevat, toisin kuin kantaja väittää, 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta, johon kantaja on myöntänyt osallistuneensa. Ne ovat siten rikkomisen aikaan laadittuja muistiinpanoja tapahtumasta, johon kantaja on suoraan osallistunut.

227 Kantajan tunnustus, joka koskee sen osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen ja joka täydentää edellä 217 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti S:n (FC) muistiinpanoja sekä EKA:n ja FC:n lausuntoja kantajan osallistumisesta kyseiseen kokoukseen (katso edellä 214 ja 215 kohta), muodostaa yhdessä näiden muistiinpanojen ja lausuntojen kanssa riittävän luotettavat todisteet, jotka voidaan perustellusti esittää kantajaa vastaan.

Niiden todisteiden täsmällisyys ja yhdenmukaisuus, joita komissio on esittänyt näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen

228 Seuraavaksi on arvioitava edellä 95 ja 96 kohdassa mainitun oikeuskäytännön ja edellä komission todisteista ja niiden näyttöarvosta esitettyjen päätelmien valossa kokonaisuutena, vastaavatko komission esittämät todisteet, joilla pyritään näyttämään toteen kantajan osallistuminen kyseiseen rikkomiseen, täsmällisyyden ja yhtäpitävyyden vaatimuksia siten, että niiden perusteella voidaan vakuuttavasti päätellä kantajan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

229 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa ensiksi 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta, johon kantaja on myöntänyt osallistuneensa, että sekä S:n (FC) muistiinpanoista että FC:n ja EKA:n lausunnoista käy ilmi, että kyseisen kokouksen osanottajat ovat vaihtaneet kokouksessa arkaluonteista tietoa koko ETA-alueen toiminnoistaan sekä neuvotelleet keskenään markkinaosuuksista ja myyntihinnoista.

230 Komissio pani tästä perustellusti merkille riidanalaisen päätöksen 183–186 perustelukappaleessa, että osanottajat tarkastelivat perinpohjaisesti Espanjan, Ranskan ja Portugalin natriumkloraattimarkkinoita sekä keskustelivat asemistaan Belgian markkinoilla.

231 Tämän perusteella ensinnäkin S:n (FC) muistiinpanojen 9–32 luetelmakohdasta käy kyseisistä markkinoista ilmi, että osanottajat vaihtoivat tietoja tuotantojensa määristä, myyntihinnoistaan ja markkinaosuuksistaan muun muassa vuosien 1996 ja 1997 osalta. Pitää paikkansa, että kantaja kiistää sitä koskevat summat, jotka on mainittu S:n (FC) 28.1.1998 pidetystä kokouksesta laatimien muistiinpanojen 14 ja 19 luetelmakohdassa. On kuitenkin todettava, että yhtäältä kantaja tunnustaa osallistuneensa kyseiseen kokoukseen ja että toisaalta se ei kiistä kyseisten muistiinpanojen 9–28 luetelmakohdassa mainittujen keskustelujen sisältöä eikä myöskään kiistä osallistuneensa muistiinpanojen 14 ja 19 luetelmakohdassa mainittuihin keskusteluihin vaan ainoastaan muistiinpanoissa mainitut sitä koskevat summat. Se ei myöskään kiistä muistiinpanojen 21 luetelmakohdassa olevaa mainintaa ”[LUOTTAMUKSELLINEN]” eikä 22 luetelmakohdassa olevaa mainintaa ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”.

232 Kuten S:n (FC) 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta tekemistä muistiinpanoista sekä hänen lausunnoistaan ja EKA:n vuoden 2003 lausunnoista käy lisäksi ilmi, kokouksen osanottajat, joihin kantaja kuului, käynnistivät myös neuvottelut markkinaosuuksien jakamista ja hintojen vahvistamista silmällä pitäen. Tämän mukaisesti S:n (FC) 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta tekemien muistiinpanojen 23 luetelmakohdassa, jossa käsitellään Espanjan markkinoita, todetaan [LUOTTAMUKSELLINEN]. Lisäksi näiden muistiinpanojen 29 ja 30 luetelmakohdasta käy ilmi Ranskan markkinoista, että [LUOTTAMUKSELLINEN].

233 Nämä muistiinpanot osoittavat näin ollen ja myös FC:n ja EKA:n lausunnot vahvistavat, että 28.1.1998 pidetyn lainvastaisen kokouksen tavoite oli kilpailusääntöjen

vastainen ja että siinä käydyt neuvottelut koskivat useita ETA-alueen markkinoita. Koska kantaja oli näin ollen keskeisesti mukana kyseisessä kokouksessa ja koska se etenkin kertoi kokouksessa Espanjan ja Ranskan markkinoiden osuuksiin liittyvistä aikomuksistaan ja vahvisti pitävänsä hinnoittelunsa Ranskan markkinoilla samana, kantaja ei voi väittää, ettei se tiennyt tai voinut huomata sitä, että kyseisen kokouksen tavoite oli kilpailusääntöjen vastainen. Lopuksi on huomautettava, että kun kantaja osallistui 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen, se oli selvästi aikonut osallistua siihen eikä mikään viittaa siihen, että se olisi ottanut julkisesti etäisyyttä kokouksen kilpailusääntöjen vastaiseen tavoitteeseen.

234 Toiseksi edellä esitettyjä huomautuksia ei voida kiistää kantajan väitteellä, jonka mukaan se osallistui 28.1.1998 pidettyyn kokoukseen ainoastaan osittain. Kantaja ei nimittäin ole vastauksissaan, joita se antoi unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin sen osallistumisesta sekä osallistumisen täydellisyydestä tai osittaisuudesta, näyttänyt toteen, että sen osallistumisella olisi ollut eri tavoite kuin muiden kyseisen kokouksen osanottajien osallistumisella tai että se olisi ottanut julkisesti etäisyyttä kokouksen sisältöön, eikä se ole esittänyt todisteita, jotka osoittaisivat jonkinasteisella varmuudella, että se on osallistunut kokoukseen ainoastaan osittain, kuten se väittää.

235 Kantaja perustaa väitteensä osittaisesta osallistumisestaan 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen yhtäältä siihen, että kokous oli luonteeltaan täysin epämuodollinen ja hyvin lyhyt, ja toisaalta asiakirja-aineiston sivun 1159 yläreunassa olevaan toiseen johdantokappaleeseen, minkä lisäksi kantaja väitti istunnossa, että kyseisessä kokouksessa kantajaa edustanut A (Aragonesas) oli lähtenyt kokouksesta pois ehtiäkseen Madridin lennolle.

236 28.1.1998 pidetyn lainvastaisen kokouksen epävirallisesta luonteesta on huomautettava ainoastaan, kuten edellä 230–233 kohdassa esitetyistä toteamuksista ilmenee, että kokouksella oli kilpailusääntöjen vastainen tavoite, eikä kantaja voinut olla tietämätön tästä tavoitteesta eikä kyseisen rikkomisen maantieteellisestä ulottuvuudesta.

237 Toisen johdantokappaleen sisällöstä on aivan aluksi huomautettava, kuten komissio myönsi istunnossa, että kyseinen kappale ei sisältynyt S:n (FC) alkuperäisiin käsin kirjoitettuihin muistiinpanoihin, vaan S (FC) lisäsi sen muistiinpanoihin kirjoittaessaan ne uudelleen englanniksi. Toisen johdantokappaleen sisällön perusteella on selvää, että S (FC) kertoi siinä S:n (FC) ja L:n (Arkema Francen) 14.1.1998 käymän puhelinkeskustelun sisällöstä.

238 Pitää paikkansa, että tästä perustelukappaleesta ja S:n (FC) 14.1.1998 käymän puhelinkeskustelun aikana tekemistä muistiinpanoista, jotka toistetaan komission asiakirja-aineiston sivulla 1147, ilmenee, että S (FC) ja L (Arkema France) mainitsivat kyseisessä keskustelussa kantajan osallistuneen 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen ja suunnittelivat, että kantajan osallistuminen rajattaisiin koskemaan Espanjan, Ranskan ja Portugalin markkinoita. S:n (FC) muistiinpanoista tai EKA:n lausunnoista ei käy kuitenkaan ilmi, että kantaja olisi tosiasiassa osallistunut kokoukseen ainoastaan osittain.

239 Kantajan istunnossa unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin vastaukseksi esittämällä väitteellä, jonka mukaan A (Aragonesas) oli poistunut hyvin pian 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta, koska hänen piti ehtiä Madridin lennolle, ei voida osoittaa, että kantaja osallistui kokoukseen ainoastaan osittain. Itse asiassa kuten komissio istunnossa huomautti kantajan sitä kiistämättä, kirjallisista vastauksista, joita kantaja on antanut komission 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta

kokouksesta esittämiin kysymyksiin ja jotka ovat komission asiakirja-aineiston sivuilla 12 856 ja 12 857 (katso liite E.1), kantaja on selvästi todennut, että yhtäältä A:n (Aragonesas) pankkikorttitositteesta käy ilmi, että tämä majoittui Brysselissä Sheraton Hôtelissa 28.1.1998 yönä, ja toisaalta tämän tositteen merkinnöistä käy ilmi ensinnäkin, että Brysselin matkan tarkoituksena oli osallistua samassa hotellissa pidettyyn CEFIC:n viralliseen kokoukseen, ja toiseksi, että A (Aragonesas) oli osallistunut virallisen kokouksen yhteydessä todennäköisesti samana päivänä pidettyyn kokoukseen. Kantaja väittää näin ollen virheellisesti, että A (Aragonesas) olisi poistunut viimeksi mainitusta kokouksesta lentääkseen samana iltana Madridiin.

240 Lopuksi kantaja väittää unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin antamissaan vastauksissa niin ikään virheellisesti, että 28.1.1998 pidettyä lainvastaista kokousta koskevien S:n (FC) muistiinpanojen 40 luetelmakohdasta käy ilmi, että A (Aragonesas) ei ollut läsnä kokouksessa. Kyseisessä luetelmakohdassa lukee seuraavaa: ”[LUOTTAMUKSELLINEN].” Vaikka näissä merkinnöissä todella viitataan kolmannen osapuolen tekemään arviointiin kantajan valmiuksista, on kuitenkin huomattava, ettei niiden perusteella voida päätellä, että A (Aragonesas) olisi poistunut kokouksesta etenkään, kun kantajan esittämä seikka, jolla se pyrkii näyttämään toteen osallistumisen osittaisuuden, on ilmeisen perusteeton, kuten edellä 239 kohdassa on todettu.

241 Näin ollen on hylättävä perusteettomana kantajan väite, jonka mukaan se olisi osallistunut 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen ainoastaan osittain.

242 Kolmanneksi, jos kantaja on osallistunut 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen kokonaisuudessaan, on todettava, että sikäli kuin kokouksen osanottajat ovat vaihtaneet niiden läsnäolo kulloisillakin markkinoilla huomioon ottaen kokouksessa tietoja paitsi toiminnoistaan ETA-alueen ulkopuolella [ks. S:n (FC) muistiinpanojen 1–7 sekä 33–38 luetelmakohta 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta] myös useilla ETA-alueen markkinoilla, kuten Belgiassa, Espanjassa, Portugalissa ja

Ranskassa [ks. S:n (FC) muistiinpanojen 9–32 luetelmakohta 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta], sekä Ruotsissa, Suomessa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Norjassa [ks. S:n (FC) 28.1.1998 pidetystä lainvastaisesta kokouksesta tekemien muistiinpanojen 26 sekä 42–48 kohta], kantajan täytyi tietää, kuten komissio toteaa erityisesti riidanalaisen päätöksen 347 perustelukappaleessa, että kartelli, johon se osallistui, käsitti huomattavan suuren osan ETA-aluetta.

243 Edellä ensiksi esitetyistä huomautuksista käy ilmi, että kun otetaan huomioon todisteet, joita komissio on esittänyt 28.1.1998 pidetyssä lainvastaisessa kokouksesta käytyjen keskustelujen, joihin kantaja osallistui, sisällöstä, ja toisaalta kantajan tunnustus, joka koskee sen osallistumista tähän kokoukseen, komissio on näyttänyt oikeudellisesti riittävällä toteen kantajan osallistumisen 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. Kuten riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappaleesta käy ilmi (ks. edellä 19 kohta), yhteydenpito, jonka tarkoituksena oli määritellä kartellin jäsenten markkinakäyttäytymistä vuotuisissa neuvotteluissa, jotka koskivat natriumkloraattivalmistajien ja niiden asiakkaiden välisiä sopimuksia, tavanomaisesti lisääntyi näin ollen edeltävän vuoden lopulla tai se tapahtui heti kyseisen vuoden alussa, mitä ei ole kiistetty hallinnollisessa menettelyssä eikä unionin yleisessä tuomioistuimessa, minkä perusteella on katsottava, että komissio saattoi päätellä kantajan osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen koskevien todisteiden perusteella, että kantaja oli osallistunut kartelliin vuonna 1998.

244 Toiseksi muista aihetodisteiden kokonaisuuteen sisältyvistä seikoista eli riidanalaisen päätöksen 349 perustelukappaleessa tarkoitetuista kolmesta viittauksesta kantajaan ja EKA:n lausunnoista on huomautettava, kuten riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappaleesta käy ilmi, että kartellin jäsenten välinen yhteydenpito yhtäältä keskittyi yleensä kalenterivuoden lopulle tai alkuvuoteen ja koostui keskusteluista ja toisaalta sen tavoitteena oli jakaa kyseiset markkinat seuraavaksi vuodeksi. Tästä toteamuksesta, jota kantaja ei ole kyseenalaistanut, seuraa, että muut aihetodisteiden kokonaisuuteen sisältyvät todisteet koskevat yksittäistä ja melko harvaa yhteydenpitoa

(toisin sanoen 16.12.1996, 4.12.1998 ja 9.12.1999 käytyjä puhelinkeskusteluja sekä 14.10.1997 pidettyä kokousta), joka saattoi liittyä muihinkin vuosiin kuin siihen, jona kyseinen rikkominen tapahtui (toisin sanoen edellä mainitut puhelinkeskustelut saattoivat koskea vuosia 1997, 1999 ja 2000 ja 14.10.1997 pidetty kokous vuotta 1998).

245 Sen lisäksi, että nämä muut todisteet eivät ole luotettavia, kuten edellä 204, 212 ja 213 kohdassa on todettu, ja jos ei oteta huomioon edellä 243 kohdassa kalenterivuotta 1998 koskevista todisteista esitettyjä huomautuksia, ne ovat näin ollen myös hyvin hajanaisia ja epäyhtenäisiä.

246 Näin ollen edellä 96 ja 97 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö huomioon ottaen on todettava, ettei komission esittämä aihetodisteiden kokonaisuus ole kokonaisuutena arvioituna riittävän täsmällinen ja yhtäpitävä eikä se sisällä yhteneväisyyksiä tai viitteitä, joiden perusteella voitaisiin vakuuttavasti todeta tai edes päätellä, että kantaja on osallistunut koko kyseessä olevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen 16.12.1996 ja 9.2.2000 välisenä aikana. Komission on sitä vastoin katsottava esittäneen todisteet kantajan osallistumisesta kartelliin ainoastaan kalenterivuoden 1998 osalta.

247 Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hyväksyttävä osittain perusteltuna, koska komissio on tehnyt virheen päätellessään riidanalaisessa päätöksessä, että kantaja on osallistunut kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen sekä 16.12.1996 ja 27.1.1998 välisenä aikana että 1.1.1999 ja 9.2.2000 välisenä aikana. Ensimmäisen kanneperusteen ensimmäinen osa on hylättävä muilta osin.

248 Näin ollen ei ole tarpeen tutkia kantajan ensimmäisen perusteen toisen osan tueksi esittämiä perusteluja, joiden mukaan kantajan väitettyä osallistumista kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ei ole näytetty riittävällä tavalla toteen yhden ja jatkuvan rikkomisen ja koko ETA-alueen kattavan rikkomisen osalta, koska kyseisellä osalla ei edellä esitetyn perusteella ole enää kohdetta, mutta kantajan ensimmäinen peruste on hyväksyttävä osittain, sikäli kuin komissio on päätellyt kantajan osallistuneen rikkomiseen sekä 16.12.1996 ja 27.1.1998 välisenä aikana että 1.1.1999 ja 9.2.2000 välisenä aikana. Muilta osin tämä peruste ja erityisesti siltä osin kuin se koskee komission päätelmä, jonka mukaan kantaja on osallistunut rikkomiseen 28.1.1998 ja 31.12.1998 välisenä aikana, on hylättävä perusteettomana.

249 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan g alakohta on näin ollen kumottava osittain siltä osin kuin komissio on väittänyt kantajan osallistuneen kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen 16.12.1996 ja 27.1.1998 sekä 1.1.1999 ja 9.2.2000 välisenä aikana.

2. *Toinen peruste, joka koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt laskiessaan kantajalle määrätyn sakon määrän*

a) Asianosaisten lausumat

250 Kantaja väittää, että komissio on tehnyt oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä laskiessaan kantajalle määrätyn sakon määrän. Toinen peruste jakautuu kolmeen osaan, jotka koskevat määrätyn sakon kohtuutonta ja syrjivää luonnetta, virhettä kyseisen rikkomisen keston määrittämisessä ja erityisesti kantajaa koskevien lieventävien seikkojen huomiotta jättämistä.

251 Ensiksi kantajalle määrätyn sakon kohtuuttomasta ja syrjivästä luonteesta kantaja väittää, että komissio on ensinnäkin tehnyt arviointivirheen määrittäessään kantajan tekemän rikkomisen vakavuuden, kun se on soveltanut siihen samaa vakavuuden astetta kuin riidanalaisen päätöksen kohteena olleisiin kartellin johtohahmoihin. Kantajan mukaan se on syyllistynyt luonteeltaan erilaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen kuin muut kartellin jäsenet. Komissio ei ole näin ollen ottanut huomioon, ettei kantajan osallistuminen rikkominen kestänyt komission päätelmien mukaan yli kolmea ja puolta vuotta, että se koski ainoastaan kolmea ETA-alueen maantieteellistä markkina-aluetta, että kantajan markkinaosuus oli ainoastaan 5 prosenttia, ettei kantaja osallistunut yhteen jatkuvaan rikkomiseen ja että monet seikat osoittivat, ettei kantaja tosiasiassa noudattanut väitettyjä sopimuksia.

252 Toiseksi näiden edellä 251 kohdassa esitettyjen toteamusten perusteella komission ei olisi pitänyt sisällyttää sakon perusmäärään vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdan perusteella lisäsummaa tai ainakaan yhtä suurta lisäsummaa kuin se sisällytti riidanalaisen päätöksen muiden adressaattien sakkoihin.

253 Kolmanneksi kun otetaan huomioon yhtäältä kantajan vastattavana olevan rikkomisen vakavuus ja toisaalta se, että kantajan maksettavaksi määrätyn sakon perusmäärän lisättiin sama lisäsumma kuin muille kartellin jäsenille, komissio ei ole ottanut huomioon, että kantajan osallistuminen kartelliin erosi erityisellä tavalla muista jäsenistä. Komissio on näin ollen loukannut syrjintäkiellon periaatetta.

254 Mitä tulee toiseksi virheeseen, jonka komissio on väitetysti tehnyt määrittäessään kyseisen rikkomisen keston, kantaja toistaa samasta aiheesta ensimmäisen perusteen yhteydessä esittämänsä perustelut. Siltä varalta, että unionin yleinen tuomioistuin toteaa kantajan osallistuneen kyseiseen kartelliin, kantaja toteaa lisäksi yhtäältä, että osallistumisen alun määrittää ensimmäinen ja ainoa kokous, johon kantaja on

kilpailijoidensa kanssa osallistunut eli 28.1.1998 pidetty lainvastainen kokous, ja toisaalta, että osallistuminen päättyi joulukuussa 1998.

255 Kantaja moittii kolmanneksi komissiota siitä, ettei tämä ole ottanut vuoden 2006 suuntaviivojen 2 kohdan B alakohdan mukaisesti huomioon kantajaa koskevia lieventäviä seikkoja, joiden perusteella sille määrätyn sakon perusmäärää on mahdollista alentaa.

256 Kantaja huomauttaa erityisesti, että yhteistyötiedonannon soveltamista hakeneiden yritysten laatimien asiakirjojen useista kohdista käy ilmi, ettei kantaja ole tosiasiassa noudattanut kartellin johdon väitetysti tekemiä sopimuksia. Kantaja huomauttaa lisäksi, etteivät tietyt tiedot, joita kyseiset yritykset ovat antaneet kantajan hinnoista ja myyntimääristä, vastanneet kantajan markkinakäyttäytymistä.

257 Komissio kiistää kaikki väitteet, joita kantaja on esittänyt toisen perusteensa tueksi.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

258 Edellä 247 kohdassa tehtyjen päätelmien perusteella on aivan aluksi hyväksyttävä toisen perusteen toinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt arviointivirheen määrittäessään kantajan rikkomiseen osallistumisen keston.

Suhteellisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon periaatteen loukkaaminen sakon perusmäärän laskennassa

259 Kantaja väittää toisen perusteen ensimmäisessä osassa, että kantajalle määrätyn sakon määrän laskennassa on loukattu suhteellisuusperiaatetta ja syrjintäkiellon periaatetta, kun tätä määrää verrataan muille kyseiseen kartelliin osallistuneille määrättyihin sakon perusmääriin.

260 Ensiksi on huomattava, että vuoden 2006 suuntaviivojen 9–11 kohdan mukaisesti komissio käyttää kaksivaiheista menettelyä sakon laskennassa. Ensiksi komissio määrittää perusmäärän kullekin yritykselle tai yrityksen yhteenliittymälle. Toisessa vaiheessa komissio voi mukauttaa perusmäärää korottamalla tai alentamalla sitä ottaen huomioon kunkin yrityksen osallistumiselle ominaiset raskauttavat tai lieventävät seikat.

261 Sakon laskennan ensimmäisestä vaiheesta todetaan tarkemmin vuoden 2006 suuntaviivojen 13–25 kohdassa, että sakon perusmäärä lasketaan osuutena sellaisten rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti liittyvien tavaroiden tai palvelujen myyntiarvosta, jotka yritys on myynyt ETA-alueella sijaitsevalla asian kannalta merkityksellisellä maantieteellisellä alueella sen ajanjakson viimeisenä täytenä vuotena, jona yritys osallistui rikkomiseen, joka määritetään rikkomisen vakavuuden perusteella ja kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina rikkominen tapahtui. Tämä osuus myyntiarvosta, jossa otetaan huomioon rikkomisen vakavuus, on yleensä enintään 30 prosenttia, jossa otetaan huomioon tiettyjä seikkoja, kuten rikkomisen luonne, kaikkien osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä. Vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdassa täsmennetään, että hinnoista sopimisesta, markkinoiden jakamisesta ja tuotantorajoituksista tehdyt horisontaaliset sopimukset, jotka ovat yleensä salaisia, kuuluvat luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin, minkä vuoksi näiden rikkomisten tapauksessa huomioon otettava osuus myynnistä on yleensä lähes 30 prosenttia. Vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdan mukaan riippumatta rikkomiseen osallistuneen yrityksen osallistumisen kestosta komissio sisällyttää tai voi sisällyttää lisäksi

perusmäärään määrän (ns. entry right, jäljempänä lisäsumma), joka on 15–25 prosenttia myyntiarvosta. Tämä lisäsumma määrätään hintojen vahvistamisesta, markkinaosuuksista ja tuotantorajoituksista tehtyjen horisontaalisten sopimusten yhteydessä, ja sen tarkoituksena on estää yrityksiä osallistumasta tällaisiin sopimuksiin. Komissio voi lisätä perusmäärään kyseisen lisäsumman myös muunlaisten rikkomisten tapauksessa. Vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdassa todetaan niin ikään, että päätettäessä lisäsumman osuutta hintojen vahvistamisesta, markkinaosuuksista tai tuotantorajoituksista tehtyjen horisontaalisten sopimusten tapauksessa tai muissa tapauksissa otetaan huomioon useita tekijöitä, erityisesti 22 kohdassa mainitut tekijät.

262 Vuoden 2006 suuntaviivojen 24 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Jotta kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen osallistumisen kesto otettaisiin kokonaisuudessaan huomioon, myyntiarvon perusteella määritetty määrä (ks. edellä 20–23 kohta) kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina yritys on osallistunut rikkomiseen. Alle kuusi kuukautta kestävät jaksot lasketaan puolena vuotena. Yli kuusi kuukautta mutta alle vuoden kestävät jaksot lasketaan täytenä vuotena.”

263 Kantaja moittii toiseksi käsiteltävässä asiassa komissiota useiden kantajaa koskevien erityispiirteiden perusteella lähinnä siitä, että se on määrittänyt kantajan sakon perusmäärän käyttäen yhtäältä samaa rikkomisen vakavuuden arviointikerrointa eli 19:ää prosenttia (ks. riidanalaisen päätöksen 521 perustelukappale) ja toisaalta samaa

19 prosentin lisäsummaa, joita se on soveltanut muille kilpailijoille määrättyihin sakon perusmääriin (ks. riidanalaisen päätöksen 523 perustelukappale).

264 Tästä on syytä huomauttaa, että riidanalaisesta päätöksestä sekä suuntaviivoista, joiden periaatteita siinä on sovellettu, ja oikeuskäytännöstä ilmenee, että vaikka kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnin perusteina ovat lähtökohtaisesti kilpailusääntöjen rikkomista itseään koskevat seikat, kuten sen luonne ja kaikkien osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä, tätä arviointia mukautetaan sen jälkeen kutakin rikkomiseen osallistunutta yritystä koskevien raskauttavien tai lieventävien olosuhteiden perusteella (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-202/98, T-204/98 ja T-207/98, Tate & Lyle ym. v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok., s. II-2035, 109 kohta; asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok., s. II-913, 401 kohta ja yhdistetyt asiat T-191/98 ja T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 1530 kohta).

265 Sakkojen vahvistamisessa sovellettavan komission menetelmän ensimmäisen vaiheen tavoitteena on siten edellä olevien 261 ja 264 kohdan mukaisesti määritellä kullekin yritykselle määrättävän sakon perusmäärä soveltamalla kyseisten tuotteiden tai palvelujen myyntiarvoon kunkin yrityksen relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla ensimmäistä kerrointa, joka perustuu rikkomisen vakavuuteen, ja toista kerrointa, jolla ehkäistään yrityksiä ryhtymästä uudestaan vastaaviin lainvastaisiin toimiin. Kuten vuoden 2006 suuntaviivoista käy ilmi, kummankin kertoimen määrittelyssä käytetään seikkoja, jotka perustuvat koko kyseisen rikkomisen erityispiirteisiin eli kaikkien asianosaisten kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan.

266 Toisin kuin kantaja väittää, näiden kahden kertoimen määrittämisen yhteydessä ei näin ollen täydy ottaa huomioon kunkin osallisen erikseen tekemään rikkomiseen

liittyviä erityispiirteitä. Tämän toteamuksen vahvistaa myös sakkojen vahvistamismenetelmän toisen vaiheen varsinainen tavoite, joka on nimenomaan ottaa huomioon raskauttavat tai lieventävät seikat, jotka ovat erikseen tarkasteltuina luonteenomaisia kunkin rikkomiseen osallistuneen toimijan kilpailusääntöjen vastaiselle toiminnalle. Kantajan tulkinta kerrointen määrittelystä sakkojen vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa on siten selvästi virheellinen, koska sen mukaan kunkin osallistujan erityispiirteet otettaisiin huomioon sakkojen vahvistamismenetelmän molemmissa vaiheissa.

267 Näin ollen vuoden 2006 suuntaviivojen 22 kohdassa lueteltujen tekijöiden, joiden perusteella määritellään sekä ”rikkomisen vakavuutta” koskeva kerroin (vuoden 2006 suuntaviivojen 21 kohta) että ”lisäsummaa” koskeva kerroin (vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohta), tarkoituksena on arvioida unionin kilpailusääntöjen rikkomista kokonaisuutena.

268 Tämän perusteella komissio totesi käsiteltävässä asiassa kaikkien kilpailijoiden tekemän rikkomisen luonteesta riidanalaisen päätöksen 512 perustelukappaleessa, että kilpailijat tekivät sopimuksia markkinoiden jakamisesta ja hintojen vahvistamisesta eli sopimuksia, jotka rajoittavat kilpailua vakavimmalla tavalla. Tämän jälkeen komissio totesi riidanalaisen päätöksen 513 perustelukappaleessa, että kaikkien asianosaisten kumulatiivinen markkinaosuus oli 90 prosenttia ETA-alueella. Komissio on lisäksi huomauttanut rikkomisen maantieteellisestä ulottuvuudesta, että rikkomisen vaikutukset ulottuivat huomattavan laajasti ETA-alueelle. Lopuksi komissio toteaa rikkomisen toteutumisesta käytännössä riidanalaisen päätöksen 515 perustelukappaleessa, että vaikka tavoiteltuja tuloksia ei aina saavutettu, sopimukset yleensä toteutettiin ja kartelli valvoi niiden toteuttamista.

269 Lisäksi on syytä huomauttaa, että joissakin muuttujissa, joita käytetään laskettaessa sakon perusmäärää sakkojen vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa, otetaan huomioon kunkin asianosaisen erityistilanne. Nämä kaksi objektiivista muuttujaa koskevat yhtäältä sellaisten rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti liittyvien tavaroiden tai palvelujen myyntiarvoa, jotka yritys on myynyt ETA-alueella asian kannalta merkityksellisellä maantieteellisellä alueella, ja toisaalta kunkin yrityksen koko kyseiseen rikkomiseen osallistumisen kestoa. Kuten vuoden 2006 suuntaviivojen 6 kohdasta käy ilmi, kunkin yrityksen rikkomiseen liittyvän myyntiarvon ja kunkin yrityksen rikkomisen keston perusteella voidaan näin ollen ottaa jo sakon vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa huomioon koko rikkomisen taloudellinen merkitys ja kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen suhteellinen osuus.

270 Kolmanneksi kun otetaan huomioon edellä esitetyt toteamukset, on arvioitava niiden kantajan väitteiden perusteltavuutta, joiden mukaan sille määrätyn sakon vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa ei ole otettu huomioon lukuisia erityispiirteitä, jotka liittyvät kantajan osallistumiseen kyseiseen rikkomiseen.

271 Ensinnäkin kantajan rikkomiseen osallistumisen kestosta ja sen taloudellisesta merkityksestä kyseisillä markkinoilla, kun niitä arvioidaan markkinaosuuksien ja ainoastaan kolmeen ETA-alueen kansallisiin markkinoihin perustuvan läsnäolon perusteella, on todettava, että kertoessaan kantajan ETA-alueella eli kolmella ETA-alueen kansallisilla markkinoilla vuonna 1999 myymien tuotteiden eli natriumkloraatin myynnin arvon vuoden 2006 suuntaviivojen 24 kohdan mukaisesti niillä kolmella ja puolella vuodella, joina komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä kantajan osallistuneen kyseiseen rikkomiseen, komissio on ottanut tässä sakon vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa koko rikkomisen yhteydessä huomioon kantajan suhteellisen osuuden sen markkinaosuuksien, läsnäolon ETA-alueella ja osallistumisen keston perusteella. Kun otetaan huomioon edellä 247 kohdassa esitetyt päätelmät,

riidanalaisen päätöksen muuttamista koskevaa vaatimusta tutkittaessa on otettava lisäksi huomioon arviointivirhe, jonka komissio teki määrittäessään, kuinka pitkän ajan kantaja osallistui kyseiseen rikkomiseen.

272 Näin ollen on hylättävä perusteettomana kantajan esittämä väite, jonka mukaan komissio ei ottanut huomioon sille määrätyn sakon vahvistamismenetelmän ensimmäisessä vaiheessa kantajan suhteellista osuutta koko rikkomisesta.

273 Toiseksi kantajan väitteistä, joiden mukaan komissio ei ole ottanut huomioon sakon vahvistamismenettelyn ensimmäisessä vaiheessa yhtäältä sitä seikkaa, että kantaja on osallistunut ainoastaan yhteen 72:sta kilpailusääntöjen vastaisesta yhteydenpidosta, eikä toisaalta sitä seikkaa, ettei kantaja ole toteuttanut kartellin johdon kanssa tehtyjä sopimuksia, on edellä 264 kohdassa esitetyt toteamuksen huomioon ottaen riittävää todeta, ettei vuoden 2006 suuntaviivoista käy ilmi, että komission olisi otettava sakkojen vahvistamismenettelyn ensimmäisessä vaiheessa huomioon tällaisia tekijöitä tietystä asianosaisesta, joka on osallistunut Euroopan unionin kilpailusääntöjen rikkomiseen. Komissio nimittäin ottaa nämä tekijät huomioon vasta kyseisen menettelyn toisessa vaiheessa kutakin rikkomiseen osallista yritystä koskevina raskauttavina tai lieventävinä seikkoina. Nämä väitteet on siten hylättävä merkityksettöminä.

274 Lopuksi on joka tapauksessa huomautettava, että koska komissio on kunkin sakon perusmäärän määrittelyvaiheessa soveltanut samoja rikkomisen vakavuutta ja lisäsummaa koskevia kertoimia kaikkiin riidanalaisen päätöksen adressaatteina oleviin yrityksiin, kantajan väite yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamisesta on perusteeton.

275 Edellä esitettyjen toteamusten perusteella on hylättävä osittain merkityksettöminä ja osittain perusteettomina kantajan toisen perusteen ensimmäisen osan tueksi esittämät väitteet, jotka koskivat suhteellisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon periaatteen loukkaamista.

Lieventävät seikat

276 Toisen perusteen kolmannen osan perusteltavuus on selvitettävä siltä osin kuin siinä väitetään, ettei komissio ole ottanut huomioon lieventäviä seikkoja kantajan hyväksi.

277 Tähän liittyvän oikeuskäytännön mukaan usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneen yrityksen osallisuuden suhteellinen vakavuus (yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111//73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok., s. 1663, 623 kohta ja edellä 90 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 150 kohta) sen määrittämiseksi, onko niiden osalta olemassa lieventäviä tai raskauttavia seikkoja (asia T-220/00, Cheil Jedang v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2473, 165 kohta).

278 Tämä päätelmä on johdonmukainen seuraus rangaistusten ja seuraamusten yksilökohtaisuuden periaatteesta, jonka nojalla yritykselle voidaan määrätä seuraamus vain seikoista, joista sitä itseään moititaan, ja jota sovelletaan kaikissa hallinnollisissa menettelyissä, jotka saattavat johtaa seuraamusten määräämiseen yhteisön kilpailusääntöjen nojalla (edellä 277 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 185 kohta; ks. sakon määräämisestä yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98,

Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 63 kohta).

279 Näiden periaatteiden mukaisesti vuoden 2006 suuntaviivojen 28 ja 29 kohdassa määrätään, että sakon perusmäärää voidaan muuttaa tiettyjen kuhunkin asianomaiseen yritykseen liittyvien lieventävien ja raskauttavien olosuhteiden perusteella.

280 Vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohtaan sisältyy erityisesti luettelo, joka ei ole tyhjentävä, lieventävistä seikoista, joiden perusteella sakon perusmäärää voidaan alentaa tietyin edellytyksin.

281 Pitää paikkansa, ettei mahdollisesti huomioon otettavien lieventävien seikkojen luetteloon sisälly enää yrityksen passiivisuutta. Vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohdan luettelo ei joka tapauksessa ole tyhjentävä, eikä tällaisen tilanteen voida lähtökohtaisesti katsoa kuuluvan niiden seikkojen ulkopuolelle, joiden perusteella sakon perusmäärää voidaan alentaa.

282 Käsiteltävässä asiassa on aivan aluksi huomautettava, että komissio on perustellusti päätellyt kantajan osallistuneen rikkomiseen 28.1.1998 ja 31.12.1998 välisenä aikana.

283 Kantaja vetoaa lisäksi mahdollisesti huomioon otettavina lieventävinä seikkoina lähinnä yhtäältä asemaansa vähäisenä toimijana kartellissa ja siitä seuraavaan passiivisuuteen rikkomiseen osallistumisessa sekä toisaalta siihen, ettei se ole todellisuudessa toteuttanut kartellin johdon tekemiä kilpailusääntöjen vastaisia sopimuksia.

– Kantajan passiivisuus

284 Oikeuskäytännöstä käy ilmi, että passiivisuus tarkoittaa sitä, että kyseinen yritys on omaksunut ”matalan profiilin” eli että se ei ole osallistunut aktiivisesti kilpailunvastaisen sopimuksen tai sopimusten laatimiseen (edellä 277 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 167 kohta).

285 Oikeuskäytännön mukaan sellaisina seikkoina, jotka saattavat ilmentää yrityksen passiivisuutta kartellissa, voidaan ottaa huomioon muun muassa se, että yritys on osallistunut huomattavasti satunnaisemmin kokouksiin kuin kartellin varsinaiset jäsenet (ks. vastaavasti asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1129, 343 kohta), samoin kuin se, että se on tullut myöhemmin kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleille markkinoille, riippumatta siitä, miten pitkään se on rikkomiseen osallistunut (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio, tuomio 10.12.1985, Kok., s. 3831, 100 kohta), ja huomioon voidaan ottaa myös kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden kolmansien yritysten edustajien antamat tämänsuuntaiset nimenomaiset lausumat (ks. vastaavasti asia T-317/94, Weig v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1235, 264 kohta).

286 Käsiteltävässä asiassa on todellakin aivan aluksi pantava merkille, että riidanalaisessa päätöksestä käy ilmi, että yhteydenpito, johon kantaja ei osallistunut, tapahtui kartellin jäsenten välillä ennen ja jälkeen 28.1.1998 pidetyn lainvastaisen kokouksen ja että sen tarkoituksena oli yhteensovittaa vuotta 1998 koskevia neuvotteluja Espanjan, Portugalin ja Ranskan markkinoista.

287 Komissio totesi tämän perusteella riidanalaisen päätöksen 172 perustelukappaleessa erityisesti, että ”– – vuoden 1997 lopulla EKA, Finnish Chemicals ja Atochem tarkistivat myyntimääränsä ja markkinaosuutensa Portugalissa, Espanjassa ja Ranskassa.

– –.” Vastaavasti komissio esittää riidanalaisen päätöksen 177–180 perustelukappaleessa S:n (FC) muistiinpanojen perusteella S:n (EKA) ja S:n (FC) tai L:n (Arkema France) ja S:n (FC) tammi-, helmi- ja maaliskuussa 1998 käymien neljän puhelinkeskustelun sisällön, ja, kuten komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 181 perustelukappaleessa, näiden keskustelujen aikana ensinnäkin ”[LUOTTAMUKSELLINEN]” ja toiseksi ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”.

288 Komissio väittää kuitenkin perustellusti, että 28.1.1998 pidetyn lainvastaisen kokouksen aikana osallistujat, kantaja mukaan luettuna, vaihtoivat arkaluonteisia tietoja ja yrittivät joka tapauksessa vahvistaa tuotteiden hinnat ja jakaa ETA-alueen eri markkinoiden osat keskenään ja että kyseisen kokouksen tavoitteena oli erityisen vakava kilpailun rajoittaminen.

289 Itse asiassa riidanalaisesta päätöksestä ja komission asiakirja-aineistosta käy ilmi, että 28.1.1998 pidetyssä lainvastaisessa kokouksessa käydyillä vuotta 1998 koskevilla keskusteluilla oli keskeinen asema neuvotteluissa, joita Espanjan, Portugalin ja Ranskan markkinoilla toimineet kartellin jäsenet, myös Aragonesas, kävivät myyntimääriensä jakamisesta kyseisillä markkinoilla ja hinnoittelukäytännöstään Espanjan ja Portugalin markkinoilla.

290 S:n (FC) muistiinpanoista käy lisäksi ilmi, että vaikka kantajan osallistuminen 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen oli ensimmäinen kerta kun se osallistui kartellin kokoukseen, ja siten uusi tilanne, on kuitenkin niin, että kantaja osallistui kokoukseen aktiivisesti, sillä, kuten edellä 230–233 kohdassa esitetyistä toteamuksista käy ilmi, A (Aragonesas) käytti selvästi puheenvuoroja ja vaikutti merkittävästi kokouksen kulkuun ja osallistui joka tapauksessa vastaavalla tavalla kuin muut kokouksen osanottajat neuvotteluihin, joiden tavoitteena oli tehdä kilpailunvastaisia sopimuksia Espanjan, Portugalin ja Ranskan markkinoista. Näin ollen vaikka kantaja ei osallistunut suoraan kartellin jäsenten muuhun vuotta 1998 koskevaan yhteydenpitoon, on

todettava, että mainittuun kokoukseen osallistumisen erityispiirteet ei selvästikään viittaa siihen, että kantaja olisi ollut siellä passiivinen.

291 Lisäksi on huomautettava, ettei komission asiakirja-aineistoon eikä riidanalaiseen päätökseen sisälly rikkomiseen osallisten kolmansien yritysten edustajien nimenomaista lausuntoa, joka osoittaisi kantajan passiivisuuden kartellissa vuonna 1998.

292 Lisäksi jos oletetaan, että kantaja aikoi vedota lieventävään seikkaan, joka perustuu siihen, että yksi kyseisistä yrityksistä oli tullut edellä 285 kohdassa tarkoitetun oikeuskäytännön mukaisesti myöhemmin kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena oleville markkinoille, tällainen väite olisi käsiteltävässä asiassa ilmeisen perusteeton. Vaikka kantaja tuli mukaan kartellin toimintaan vasta 28.1.1998, kuten edellä todettiin, kun taas muut riidanalaisen päätöksen adressaatit olivat osallistuneet kartelliin riidanalaisen päätöksen mukaan 21.9.1994 alkaen, asiakirja-aineistosta eikä riidanalaisesta päätöksestä ei käy ilmi, että kantaja olisi tullut myöhemmin natriumkloraattimarkkinoille. Päinvastoin riidanalaisen päätöksen 25–33 perustelukappaleesta käy ilmi, että Aragonesas kuului perustamishetkellään Uralita-konsernin kemiantuotteiden divisioonaan, joka hoiti natriumkloraattitoimintoja.

293 Tässä tapauksessa ei voida myöskään hyväksyä Aragonesasin vetoamista komission aikaisempaan päätöskäytäntöön. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissiolla on nimittäin harkintavaltaa sakon suuruuden määräämisessä, jotta se voi ohjailla yritysten toimintaa siten, että ne noudattaisivat kilpailusääntöjä (asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. II-1165, 59 kohta; asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok., s. II-1799, 53 kohta ja asia T-229/94, Deutsche Bahn v. komissio, tuomio 21.10.1997, Kok., s. II-1689, 127 kohta). Se, että komissio on aikaisemmin soveltanut tietyntasoisia sakkoja tietynlaisiin rikkomisiin, ei voi merkitä, etteikö se voisi nostaa tätä sakkojen tasoa asetuksessa N:o 1/2003

ilmoitetuissa rajoissa, jos tämä on tarpeen yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 109 kohta; asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-907, 309 kohta ja asia T-304/94, Europa Carton v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-869, 89 kohta). Yhteisön kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää päinvastoin sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeita vastaavaksi (edellä mainitut yhdistetyt asiat Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomion 109 kohta ja asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1705, 237 kohta).

294 Joka tapauksessa on huomautettava, että käsiteltävässä asiassa kantaja on – toisin kuin muut kantajan nimeämät yritykset, jotka ovat sen mukaan saattaneet osallistua kartelliin – nimenomaisesti tunnustanut osallistuneensa 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen eikä se ole esittänyt todisteita siitä, että se olisi irtaantunut kilpailusääntöjen vastaisesta tavoitteesta.

295 Näin ollen on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan se olisi ollut vähäinen toimija ja passiivinen kartellissa vuonna 1998.

– Sopimusten toteuttamatta jättäminen

296 Tätä varten on tutkittava, osoittavatko kantajan esittämät olosuhteet, että se olisi kilpailunvastaisiin sopimuksiin osallistumisensa aikana eli 28.1.1998–31.12.1998 tosiasiallisesti pidättäytynyt niiden noudattamisesta kilpailemalla markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 103 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Cimenteries CBR ym. v.

komissio, tuomion 4872–4874 kohta ja edellä 277 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 192 kohta).

297 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, ettei yritys, jonka on näytetty yhdenmukaistaneen kilpailijoidensa kanssa hintoja, ole markkinoilla toiminut siten, kuin kilpailijoiden kanssa on sovittu, ei välttämättä ole sellainen seikka, joka olisi sakkojen suuruutta määrättäessä otettava huomioon lieventävänä seikkana. Yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyödykseen (asia T-308/94, Cascades v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-925, 230 kohta ja edellä 277 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 190 kohta).

298 Kantajan esittämien seikkojen perusteella ei käsiteltävässä asiassa voida katsoa, että sen todellinen toiminta markkinoilla olisi voinut estää todetun kilpailusääntöjen rikkomisen kilpailunvastaiset vaikutukset. Kantaja väittää käsiteltävän väitteensä tueksi erityisesti, että yhteistyötiedonannon soveltamista hakeneiden yritysten asiakirjojen useista kohdista käy ilmi, ettei kantaja ole tosiasiassa noudattanut markkinajohtajien väitetysti tekemiä sopimuksia.

299 Kantaja viittaa kuitenkin ainoastaan yhteen tällaiseen lausunnon katkelmaan, joka saattaa viitata vuonna 1998 mahdollisesti tapahtuneen yhteydenpidon sisältöön ja joka on EKA:n vuoden 2006 lausunto Turussa 14.10.1997 pidetystä EKA:n ja FC:n kokouksesta, jonka aikana osanottajat sopivat ”[LUOTTAMUKSELLINEN]”. Kuten edellä 209–213 kohdassa on jo todettu, yhtäältä tästä lausunnosta kuitenkin ilmenee ainoastaan, että EKA ja FC olivat sopineet tarkkailevansa muiden kilpailijoiden reaktioita siihen, että nämä kaksi mahdollisesti nostaisivat hintojaan, ja toisaalta ei voitaisi

sulkea pois sitä, että kun otetaan huomioon muiden toimijoiden käyttäytyminen kilpailuilla markkinoilla, FC tai EKA yrittäisivät hankkia asiakkaita lähimarkkinoilta, jos ne menettäisivät markkinaosuuksia kilpailijan tultua kyseisille markkinoille.

300 Lisäksi on todettava, kuten edellä 254 kohdassa on esitetty, että kantaja on nimenomaisesti maininnut kirjelmissään, että jos unionin yleinen tuomioistuin katsoo kantajan osallistuneen kartelliin, osallistuminen ei ole voinut alkaa ennen 28.1.1998 ja että se on päättynyt joulukuussa 1998. Kantaja ei kuitenkaan ole esittänyt unionin yleiselle tuomioistuimelle todisteita, joilla voitaisiin näyttää toteen, että se olisi tosiasiassa pidättynyt soveltamasta kilpailun vastaisia sopimuksia ja kilpaillut markkinoilla ajanjaksolla 28.1.1998–31.12.1998. Kantajan tästä esittämät todisteet koskevat ainoastaan sen myyntimääriä espanjalaisille, portugalilaisille ja ranskalaisille asiakkaille vuosina 1999 ja 2000 sekä hinnoittelua, jota se sovelsi kyseisinä vuosina eri asiakkaisiinsa Espanjassa ja Portugalissa.

301 Näin ollen on hylättävä väite, jonka mukaan sopimuksia ei toteutettu sinä ajanjaksona, jona kantaja osallistui rikkomiseen.

302 Edellä esitetyistä toteamuksista seuraa, että toinen peruste on hyväksyttävä osittain siltä osin kuin komission kantajalle määräämän sakon laskemisessa huomioon ottama kantajan rikkomisen kesto on virheellinen. Toinen peruste on hylättävä muilta osin.

303 Näin ollen riidanalaisen päätöksen kumoamisvaatimus on hyväksyttävä osittain siltä osin kuin komissio yhtäältä toteaa sen 1 artiklassa, että kantaja osallistui rikkomiseen 16.12.1996 ja 27.1.1998 sekä 1.1.1999 ja 9.2.2000 välisinä ajanjaksoina, ja toisaalta vahvistaa sen 2 artiklassa sakon määräksi 9 900 000 euroa.

B *Riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklan muuttamista koskeva vaatimus*

1. *Asianosaisten lausumat*

304 Kantaja pyytää toissijaisesti toisella vaatimuksellaan unionin yleistä tuomioistuinta muuttamaan riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklaa, jotta kantajalle määrätyn sakon määrää voidaan alentaa huomattavasti siinä tapauksessa, ettei kumoamisvaatimusta hyväksytä kokonaan.

305 Komissio kiistää kantajan vaatimukset.

2. *Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta*

306 Oikeuskäytännöstä käy ilmi, että vaikka komission päätöksen, jolla määrätään sakkoja unionin kilpailusääntöjen rikkomisesta, laillisuutta vastaan esitettyjen perusteiden tarkastelussa on todettu lainvastaisuuksia, unionin yleisen tuomioistuimen on yhä tutkittava, onko sen tästä lainvastaisuudesta johtuvien seikkojen vuoksi ja täyden harkintavaltansa mukaisesti muutettava riidanalaista päätöstä (ks. vastaavasti asia T-59/02, Archer Daniels Midland v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3627, 443 kohta).

307 Kun otetaan huomioon ensinnäkin lainvastaisuus, joka on todettu kantajan kartelliin osallistumisen keston määrittämisessä, ja päätelmät, jotka unionin yleinen

tuomioistuin teki sen perusteella edellä 303 kohdassa ja joita komission on noudatettava tämän tuomion täytäntöönpanossa, käsiteltävässä asiassa ei ole tarpeen hyväksyä kantajan vaatimusta riidanalaisen päätöksen muuttamisesta.

308 Unionin yleisen tuomioistuimen ei näin ollen ole käsiteltävässä asiassa tarpeen käyttää täyttä harkintavaltaansa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan f alakohdan muuttamiseksi.

Oikeudenkäyntikulut

309 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

310 Käsiteltävässä asiassa riidanalainen päätös on kumottu osittain kantajan hyväksi ja lähes siinä laajuudessa kuin kantaja sitä kanteessaan vaati, minkä perusteella on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin on hyväksynyt kanteen olennaisilta osin.

311 Käsiteltävän asian olosuhteiden perusteella on näin ollen määrättävä, että komissio vastaa kahdesta kolmasosasta kantajan oikeudenkäyntikuluista ja puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan. Kantaja määrätään korvaamaan kolmasosa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja puolet komission oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/38.695 – natriumkloraatti) 11.6.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 2626 lopullinen 1 artiklan g alakohta kumotaan siltä osin kuin Euroopan yhteisöjen komissio toteaa siinä Aragonesas Industrias y Energían, SAU, rikkoneen kilpailusääntöjä 16.12.1996 ja 27.1.1998 sekä 1.1.1999 ja 9.2.2000 välisinä ajanjaksoina.

2) Päätöksen K(2008) 2626 lopullinen 2 artiklan f alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä vahvistetaan sakon määräksi 9 900 000 euroa.

3) Kanne hylätään muilta osin.

4) Aragonesas Industrias y Energía vastaa yhdestä kolmasosasta omia oikeudenkäyntikulujaan ja määrätään korvaamaan puolet komission oikeudenkäyntikuluista.

5) Komissio vastaa puolesta omista oikeudenkäyntikuluistaan ja määrätään korvaamaan kaksi kolmasosaa Aragonesas Industrias y Energían oikeudenkäyntikuluista.

Pelikánová Jürimäe Soldevila Fragoso

Julistettiin Luxemburgissa 25 päivänä lokakuuta 2011.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asian tausta ..... II - 7593

Menettely ja asianosaisten vaatimukset ..... II - 7604

Oikeudellinen arviointi ..... II - 7605

A Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskeva vaatimus ..... II - 7605

1. Ensimmäinen peruste, joka koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt katsoessaan kantajan osallistuneen rikkomiseen 16.12.1996 ja 9.2.2000 välisenä aikana ..... II - 7606

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 7606

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 7622

Toteen näyttämistä koskevat yleiset huomautukset ..... II - 7623

Riidanalaisessa päätöksessä esitetyt todisteet kantajan osallistumisesta kyseiseen rikkomiseen ..... II - 7628

– Alustavat huomautukset ..... II - 7628

– Todisteet, joihin komissio vetosi hallinnollisen menettelyn alustavassa vaiheessa alun perin riidanalaisessa päätöksessä ..... II - 7632

– Todisteet, joihin komissio nimenomaisesti vetosi riidanalaisessa päätöksessä hallinnollisen menettelyn kontradiktorisen vaiheen päätteeksi ..... II - 7632

– Riidanalaisen päätöksen 352 perustelukappaleen tulkinta .. II - 7634

– Päätelmät kantajaa vastaan esitetyistä todisteista, jotka koskevat tämän väitettyä osallistumista kyseiseen rikkomiseen ..... II - 7645

Kantajaa vastaan esitettyjen todisteiden näyttöarvo ..... II - 7651

– Rikkomisen aikaiset kirjalliset todisteet kantajan suorasta osallisuudesta kyseiseen rikkomiseen ..... II - 7651

– FC:n ja EKA:n lausunnot ..... II - 7660

– Kantajan tunnustus, joka koski tämän osallistumista 28.1.1998 pidettyyn lainvastaiseen kokoukseen. ..... II - 7664

Niiden todisteiden täsmällisyys ja yhdenmukaisuus, joita komissio on esittänyt näyttääkseen toteen kantajan osallistumisen kyseiseen rikkomiseen ..... II - 7667

2. Toinen peruste, joka koskee oikeudellisia virheitä ja arviointivirheitä, jotka komissio on tehnyt laskiessaan kantajalle määrätyn sakon määrän .... II - 7674

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 7674

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 7676

Suhteellisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon periaatteen loukkaaminen sakon perusmäärän laskennassa ..... II - 7677

Lieventävät seikat ..... II - 7683

– Kantajan passiivisuus ..... II - 7685

– Sopimusten toteuttamatta jättäminen ..... II - 7688

B Riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklan muuttamista koskeva vaatimus ..... II - 7691

1. Asianosaisten lausumat ..... II - 7691

2. Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 7691

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 7692